

slovenské dotyky

ročník XIII

číslo 4

apríl 2008

cena: 18 Kč

Nažiť si na román

(str. 3 - 4)

**Zápisky rusovlasej
blogerky**

(str. 5)

**Vladimír Remek
oslavoval**

(str. 14)

**Jubilant
Vladimír Kompánek**

(str. 24)

Bojovník za pantomímu

Milan Sládek

ZA BÁSNIKOM ZDEŇKOM FUKOM

Prišiel veľmi smutný list. Parte oznámilo, že 18. februára zomrel český básnik, novinár a publicista Zdeňk Fuks (1927). Vo vhodnom čase sa dokázal ako novinár venovať témam časným, napríklad postaviť sa na stranu obrodného procesu v roku 1968 či revolúcie v roku 1989, v poézii smeroval k bezčasiu, do oblasti mystiky.

So Slovensko-českým klubom ho spájala najmä manželka Božena Fuková. Táto rodáčka z Bystricián v okrese Prievidza bola jedným zo štyroch poslancov Národného zhromaždenia, ktorí v októbri 1968 hlasovali proti „Dohode o podmienkach dočasného pobytu sovietskych vojsk v Československu“ a nazvala ho aktom agresie. Kým jej traja kolegovia boli v tom čase významné politické osobnosti, Božena Fuková bola nie veľmi známa tridsaťročná ekonómka. Jej život sa potom niesol v intenciách, ktoré sa po takomto statočnom čine dali očakávať – o rok ju vyhodili z parlamentu, veľmi ťažko hľadala zamestnanie, napokon pracovala ako účtovníčka a referentka. Až v roku 1990 sa opäť stala poslankyňou Federálneho zhromaždenia. V roku 2006 jej prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič udelil na návrh Slovensko-českého klubu Rad Ľudovíta Štúra druhej triedy „za mimoriadny spôsob zásluh o demokraciu a ľudské práva“.

Zdeňk Fuks aj v tomto všetkom zohral veľkú rolu, bol pre manželku rovnako ako pre priateľov veľkou morálnou autoritou. Sám bol v roku 1968 známym novinárom. Málokto však vedel o jeho básnickej tvorbe. Iba verše z rokov 1945-48 stačil publikovať v oficiálnych časopisoch, jeho tvorba sa znovu vynorila až po roku 1989, v dlhom období medzitým boli jeho básne nežiadúce. „Každé literárne dielo s náboženskou tematikou alebo dokonca smärujúce do oblasti mystiky rozněcovalo nenávisť všetkých stupňů, kde sa v dobe normalizácie rozhodovalo o kultúre. Tím se v rozporu s tradicií české literatury vytvářela bílá a nezmapovaná místa právě v hájemství nehlubšího básnického myšlenkového světa, a proto s pocitem dlužníků můžeme teprve nyní postupně představovat autory, jejichž jména se mohla objevovat jenom v samizdatových nebo soukromých tiscích, případně v opisech pořizovaných milovníky pravdy a skutečných hodnot. Takový byl i osud básnické tvorby Zdeňka Fuky,“ napísal v predhovore k jeho básnickej zbierke „Cesta domů“ Jiří Kutina.

Zdeňk Fuks prišiel s celkom osobitým mystickým pohľadom – k hlbinnému katolicizmu konvertoval cestou cez východné filozofie, jógu, meditáciu, myšlienky indického učiteľa Maháršu. Jeho mysticismus je rozumový až nadrozumový.

Jeho básne smerujú „o kousek výš z toho všeho“, ako napísal Otakar Březina. A odkazom môže byť aj „nenechat semlíť své já v soukolí času“.

Vladimír Skalský

Když umírá básník

Když
umírá

básník

tak i tam
na horách
na nejvyšších vrcholcích skal
se zachvěje
poslední trsek
trávy

Hudba ... Tóny ...
v nejvyšším C

Šťastnou
cestu

básníku

a vzpomeň si někdy
na naši společnou hru
v našem podivném čase

věčněho
BEZČASÍ

Tohle je toto

Jednou navečer
žádné myšlenky
žádná slova

Nic

Jenom básník mohl říci
tohle je toto
a ty jen vydechuj
vůni života

Elegická

Prší

Děšť dme se nad krajinou
jak rozsochatý stůl
Plačlivá krajina teskní
Už napila se dost
té zamořené vody
(neboť jen ústa
otevřející se ke krmení
nemají nikdy dost)

Má přítelkyně smrti
že se i ty vyhýbáš té prašivě...

Modrou jsem už dávno neviděl

Ani žluť
Corbièrovu žluť
Žluť praskajících klasů
Jen šedá prosakuje
zdmi našich příbytků

Špinavá šed

Šed jako sedm morových ran
valčících se nad krajinou
a dusících každý šepot vánku

Ale co

Náhle do prostoru
zaznívá výkřik

NEDEJ ZAHYNOUTI
NÁM NI BUDOUCÍM

A ozvěna

Plačlivá krajina

ještě že pláče

(září 1987)

Když loučíme se s krajinou

Když loučíme se
s krajinou
máme ještě kudličku
v kapse
a kousek provázku
jak šestiletí kluci
abychom rozvítli své

já
na prak
a kamínek
který bude
vržen
k nebesům

neuvědomujce si
že jenom v návratu
až do mateřského lůna
je naděje
že přežijem

SKUTOČNOSŤ. BENÁTSKY DIPTYCH I.

Román s podtitulom NEISTÝ ČAS, ISTÉ MIESTO vyšiel koncom roka 2007 vo Vydavateľstve Matice slovenskej v Martine a bol na Slovensku veľmi priaznivo prijatý kritikou i čitateľmi. Uverejňujeme z neho úryvok, ktorý ukazuje prestupovanie jednotlivých časových a významových polôh tohto originálneho prozaického diela. Rozhovor s autorom sme uverejnili na stranách 3-4 tohto čísla Slovenských dotykov...

Slepý Homér, hluchý Beethoven...

„Až nabudúce budete mať pocit, že s vami Boh nič nezmože, spomeňte si, že...

Noe bol opilec, Abrahám príliš starý, Izák snilko, Jakob klamár, Lea bola škaredá, Jozef obeťou násilia, Gedeón sa bál, Rakab bola prostitútkou, Jeremiáš a Timoteus boli príliš mladí, Dávid mal aféru a bol i vrah, Jonáš utekal pred Bohom, Noemi bola vdova, Jób zbankrotoval, Ján Krstiteľ jedol chrobáky, Peter zaprel Krista, učenci zaspali, keď sa modlili, Marta si so všetkým robila starosti, Mária Magdaléna bola prostitútkou, samaritánska žena bola rozvedená, a viac než raz! Zachej bol veľmi malý. Pavol bol priveľmi nábožný. Timoteus mal žalúdočné vredy. A... Lazar bol mŕtv! Tak už žiadne výhovorky!“

Čítam text vo vývesnej skrinke pred kostolom v Klačne. Akoby tieto slová pán farár vložil na oči kvôli mne. Vedel, že sa prídeme pozrieť na demontáž kazateľnice, ktorú pamiatkari dovolili odviezť na reštaurovanie do ateliéru. Cez sklené tabule dverí zisťujem, že som prišiel neskoro. Kazateľnica je už rozobratá, uložená vo vestibule a pripravená na odvoz. Drevený anjelič má zlomenú rúčku, niečo je tam odštiepené, vidno, že toho poškodeného a nahlodaného zubom času bude viac. Ozaj, aké zuby má čas? Ozubený čas! Ja len časom cítim, že ma zuby trápia čoraz viac a zrejme už nebudem dlhšie odkladať návštevu Šichmana alebo Angyala. Nevymýšľam si. Obaja zubní lekári existujú. Jeden tu a druhý tam. Tak vidíte, pán farár, v texte chýba ešte niekto biblický, koho boľeli zuby. Mňa Eliáša trápia aj zuby, ale to nie je výhovorka, pre ktorú som prišiel neskoro. Nestíham. Ako vy, Kazateľ, hovoríte: ... *ani človek nepozná svoj čas...*

Cesta od kostola sa vinie cintorínom. Alebo ku kostolu? A nie je to jedno? Nie! Aleja minulosťou, budúcnosťou? Pomník?

Alebo smerník? Náhrobné kamene akoby stratili mŕtvovnú ostrosť. Pôsobením toku času zmäkli, zaoblili sa, akoby ospravedlňovali holú skutočnosť, že ten, kto sa stratil zo života, stráca sa aj v hrobe a v pamäti. Napadlo mi vyhľadať hroby dávnych učiteľov. Benč, mohol byť aj Homér, ale Homér nemal okuliare, vlastne ako slepý ich ani nepotreboval. Lenže Benčovcov je tu viac. A čo Zúbek? Zúbekovcov ešte viac. Ferko bol aj hudobník, nie síce ako Beethoven, ani ako jeho brat, ale pre malých školákov bol veľkým huslistom. Dokonca som chcel mať aj ja také Zúbekove husle.

Domrzal som starého otca: - Starký, vstrúhaj mi husličky z javora... - Ajáj, chlapče, na husle treba poriadne drevo a nie poleno, ktoré si ty doniesol. A ešte pritom z buka. To je hluché drevo. Ešte tak zahrá, keď blčí v peci. - Ale máme aj javorové, - nedám sa odbiť. - Máme aj nemáme, len sa ty pýtaj učiteľa.

Na Martina boli u nás hody. Upršaný novembrový čas. Pokiaľ sa trúsili sviatoční návštevníci, my so Slavom sme v pustých záhradách ráňali osirelé jablká na vysokých jabloniach, z ktorých už sprchlo lístie. Toto sú posledné jonatánky, tu štrúdlčky, hvôdzovky a tieto necháme na konároch do mrazov. Ba niektoré sú najchutnejšie až primrznuté a jedia sa s novučíckym čistým snehom. Tamtie oraňame; hádzeme odlomené haluze, nájdené drevené papeky i tenké narúbané kolíky. Pomáhame jeseni zrážať listy zo stromov. Kto trať viac. Pri neviemkoľkom pokuse mi vyletí z ruky papek tak presne, že triafa obočie kamaráta. Krv! Nedá sa nič robiť, musíme s farbou von. Lepšie povedané, dnu. Rýchlo dovnútra k jeho rodičom a starým rodičom, priamo do izby plnej hodovníkov. To sme tomu dali! Slavova stará mater s ním beží na ošetrene do Jožkových. Ranu treba očistiť a vraj zašit.

Chlapčiská nezbedné! - A ty, - kosi mi prísne nariaďuje, - ostaň tu vnútri a opatruj cez pauzy husle, natieraj sláčik, ale struny nechaj na pokoji, nič nenaťahuj, nieže ich rozgajduješ!

Slavov starý hrá na husliach a melódie akoby vyjadrovali jesenný plač. - Môžem aj ja skúsiť? - Skús!

„Chcem osudu siahnúť do papule...“

Zo zadumania ma vytrháva čísi ženský hlas. Starena upravuje pri cestičke hrob. Je zhrbená a oblečená v obnosených čiernych šatách a modrotlačovej zástere.

- Hľadám Zúbekovcov.

- Máte šťastie. Starý pán sedí práve na slniečku pri kaplnke na námestí. Poponáhľajte sa, tam ho dostihnete. Málo ho vídať, žije v Dubničke, príde len občas. On vie o Zúbekovcoch najviac, veď je jedným z nich.

Vskutku. Na lavičke inak prázdneho námestia sedí starý muž vo vyblednutej lesníckej rovnošate. Klobúk má položený na kolenách, uprene hľadí na akýsi pomyselný bod. S tichým oslovením a jeho mŕkvým prikývnutím si sadám k nemu. Nad hlavami nám ako tryskáče prelietajú lastovičky.

- Nie ste vy ten Zúbek ... Ten, čo prirovnal sen k letu vtáka: *videl si ho vo vzduchu - no pokús sa nájsť stopy po jeho lete!*

- Kdeže, ja a sny... Stále si premietam tú dávnu scénu, keď v mrazivom dni fašisti vyhánali ženy, deti, starcov, každého, koho našli v domoch, sem na námestie...

- Nedá vám zabudnúť, stále vidíte stopy po lete šípú.

- Po vojne som našiel rodnú obec v popole. Vychudnutý a polohluchý sa vraciam zo zajateckého tábora a tak ako teraz, sadám si vedľa kaplnky a pátram po tieňoch ľudí, ktorí tu mreli hrôzou pred popravicou čatou. Brat Ludvo by vám vedel rozprávať! Ja sa hneď rozčítim a nevydám ani hlásku. Preto radšej maľujem a hrám na najrôznejších nástrojoch.

- Ako Beethoven.

- V tábore bol jeden skladateľ, ktorý občas prehodil slovo o našom osude a stále sa vracal k Beethovenovi. Mne to vôbec nič nehovorilo. Až po vojne som študoval, pravda, nie umenie, ale lesníctvo, no popritom sa dalo vzdelávať aj v hudbe a vo výtvarnom umení. Tak som sa, ešte polohluchý, dostal k Beethovenovi. Stále

som myslel na toho neznámeho skladateľa z tábora a na Piatu symfóniu – Osudovú.

- Veru tak, osudová bola a vari aj je doba a každý má z toho osudu svoj podiel. Beethoven otosklerózu, vy vojnovú traumu, mňa ohrozuje glaukóm.

- Preto ma zaujal práve Beethoven. Nevzdal sa, zápasil, a bohvie, či to vôbec niekomu povedal. Alebo sa len tak traďuje k tým štyrom úvodným tónom Piatej symfónie: *Takto búcha osud na bránu!*

- Viem, že po Prvej symfónii, alebo pred zložením Druhej, keď sa už prejavili príznaky jeho choroby, napísal slávnú vetu: *Chcem osudu siahnuť do papule, celkom ma zdolať sa mu určite nepodari.*

- Ja už takú pamäť nemám.

- Nič si z toho nerobte, ani ja. Tento výrok som si zautomatizoval pri výcviku nášho boxera. Keď mu siaham do papule, vynorí sa mi filmový pes Beethoven.

- Naše psy, to boli veľkí speváci! Len čo som zafúkal do fujary, už kvílili. Žiaľ, psy dožili, deti sa roztratili po svete, ovdovel som, ostal som sám len so spomienkami.

- A s hudbou.

- Máte pravdu. Aj keď opäť, „a už iste navždy“, strácam sluch, hudbu počujem v sebe. Neviete si to predstaviť, ale mne sa to tak zdá, že aj myšlienky môžu jestvovať za hranicou vedomia. Človek je stále nepoznaným tvorom. Nakoniec, niet toho, kto by ho skúmal nezávisle. Mozog sám osebe všetko neprežradí. Aj on má svoje tajomstvá!

- Vidím, že hudba vás zaviedla aj do komnat filozofie.

- Ale kdeže, to ja len tak. Taký Beethoven musel byť ešte i filozof, blízkymi mu boli vraj Schiller aj Goethe. A jeho Deviatá symfónia, no povedzte, nie je to filozofia optimizmu?

- Myslíte na posledný odsek s chórovým finále na Schillerovu Ódu na radosť?

- Áno, myslím na radosť z hudby aj zo života. Chcel by som chvíľu pobudnúť aj v Dolnej Krupej, započúvať sa do Sonáty mesačného svitu, Kreutzerovej sonáty, Appassionáty, alebo len tak si zahrať bagatelku Pre Elišku... Aj keby to mala byť sonáta číslo dvadsaťšesť - Das Lebewohl, čiže Zbohom, stálo to za to.

- Mňa učil váš nebohý brat Ferko. Pravda, je to už dávno, ešte v prvých triedach základnej školy. Ale to viem určite, že zbožňoval Mozarta.

- Áno, Ferko bol talent! Mal v tele mozartovský rytmus. Aj on bol záračným dieťaťom, žiaľ, narodeným do vojnových čias. Umrel mladý, ako Mozart, a zostala mi po ňom čarovná flauta. Nie, nie záhadné hudobné dielo Čarovná flauta,

ale obyčajný, hravý nástroj, ktorý uchovávam a v pozostalosti venujem jeho škole. V rozhovore by sme mohli pokračovať aj u brata Jožka, ktorý ma už bude vyzerať. Prídite, nech vám ukážem aspoň fotografie mojich obrazov. Jeden, ktorým stvárnjujem toto miesto v onen tragický januárový deň, som daroval obci a nájdete ho v kultúrnom dome.

Poberám sa, musím ísť, ale sľubujem, že sa zastavím. Čochvília ide do mesta autobus, zveziem sa ním. Po kľukatej ceste už to nie je hudba pre anjelov, ale pre obyčajných smrteľníkov. A či obyčajní smrteľníci nevytvorili veľké diela nielen pre anjelov? A vieš, čo napísal Smrek? – spýtal sa ma na jednom koncerte Šesták. Áno, ten človek, čo sadí nádej. Nevie, čo by mohol napísať Čietek, aby sme si boli načistom a hovorili o smrteľníkovi. Nech mu je zem na Národnom cintoríne lahká. Tak mi to Janko poslal a môžem si to tisíckrát opakovať: *Amne tu veru slovo nestačí. / Som prekliaty, že nie som skladateľom. / Ja vládne iba – slovom / a to je ako vládnuť iba telom. / Zapchajte ústa mi, nech nehovorím, / žily mi pretnite, nech vraví krv. / Len majte súcit s tým, / za čo sa borím. / Ja teraz píšem báseň o hudbe. / Lež, čo je pero moje? / Radšej by som ho zlomil. / Telo je slovo a slovo je telo. / Ale ja muziku chcem, / čo je duch! / Vyrazte z ruky mojej biedne pero, / nech žije hudba, nech žije sluch.*

Hudba pre anjelov

V dnešných novinách aspoň prelistujem stránky. Je to na neuverenie, ale práve narazím na nadpis článku Hudba pre anjelov. Sú proste také náhody. Nedávno sa mi stalo, že som vyslovil jedno slovo a ako ozvenu som ho počul zo zapnutého rádia. Čo slovo! Slovo v rovnakom významovom spojení. Čítam z pera Petra Macsovszkého: *Mozartova hudba neprestáva ani dnes, v čase neohrabaných a bezohľadných, mozgy vymývajúcih globalistických mediálnych náporov udívať pozornosť poslucháčov. Pomúka nezameniteľnú harmóniu tónov, ku ktorej sa, za pomerne lacný peniaz, môžeme dostať takisto v obchodoch predávajúcih nosiče s ezoterickou relaxačnou hudbou, ako aj v špecializovaných predajniach s klasickou hudbou... Mozartove tóny si na vás počkajú medzi neónovými svetlami, zaplavenými regálmi supermarketov i v útulných kaviarničkách či cukrárnach kvázi viedenského razenia. Pred piatimi rokmi sa mi stalo, že som v Spojených štátoch, v Iowa City, vošiel ráno o siedmej do bufetu s rýchlym občerstvením. Mäkučku šišku s horúcou kávou som si vzal k stolu, a kým som si listoval v dennej tlači, z reproduktorov sa ku mne nežne rinuli Mozartove orťošivé a snivé kompozície... Sériová výroba, plastový príbor, kartóno-*

vý pohár, hi-fi technika a bukolicky-zblnkotavo bezstarostný Mozart. Táto hudba, hoci už patrí do klasiky, nikoho nevyrušuje. Čakám na deň, keď jeho hudba zaplaví aj staničné haly, nástupišťa, banky, pošty, nemocnice...

Veru, bol by som rád, ak by prekryla stupňujúci sa hluk bytia. Kdesi som čítal, že Mozart je preto taký akceptovaný, že komponoval v biorytmoch. Frekvencia srdca je presne štvornásobkom frekvencie dýchania. Aj jeho skladby sa vyznačujú striedaním rýchlych a pomalých, hlasných i tichých partii, čo zodpovedá biorytmom ľudí. Rock me Amadeus!

Pri Mozartovej hudbe ide o život. A to sa vraj vraví o gotickej! Doslova. Gothic rock. Kto sa vidí v tejto hudbe v spojení s čiernym oblečením, mejkapom a obojpohlavným výzorom, je údajne na ceste k samovražde. Pri Mozartovi naopak. Ako si pritom vysvetliť, že práve on myslel na smrť?

- Myslím na smrť, moja malá Stanzi-Marini, - povedal jemne. Konstancia sa otriasla. - Myslím na ňu stále, vieš! Preto musím dokončiť Requiem. Položil si tvár na jej ruku a vzhliadol k nej. - Píšem ho pre seba, miláčik, čo to nechápješ?

Agnus Dei. Dobre to napísala Marcia Davenportová, ale nemôžem sa zmieriť s jej videním Mozarta v uhorskom Prešporku. Do neho vraj „v tej divočine“ nevedli takmer žiadne cesty. Aké len cesty boli v roku 1762 v Amerike? V akej divočine sme to zase v Európe, v ktorej sa opravujú a rozširujú všetky cesty-necesty.

Z čítania ma vytrháva narastajúca tlačnica v autobuse. Na akejsi zastávke, ktorú som prehliadol, nastúpilo množstvo cestujúcich. Pani v čiernych šatách, ktorej ťažko odhadnúť roky, kľiesni cestu zjavne nevidiacemu Homérovi. Mieri priamo na voľné miesto vedľa mňa. Bože, vari aj mňa čaká podobný osud? Bezmenný slepec, homéros. Ešte k tomu neviditeľný. Naša „odyssea“. A predsa bol Homér pre Grékov ich najväčším básnikom a zostal ním pre veľkú časť ľudí dodnes. Žeby to zariadil archanjel Anael? A čo náš Homér, Ján Hollý? Písal aj poslepiečky. Nevidiaci starček si prisadol a „zahľadel“ sa mi do očí.

- Pane, ja nie som slepý, i keď nevidím, - vraví mi, akoby ma poznal. Nie, nemôže ma poznať. Vidím ho prvýkrát. - Verím, preto mám videnie. Čudujete sa?

- Nie, otcé, počúvam vás.

- Ale myslíte si, že neexistuje nič horšie, než narodiť sa slepý.

- Iste je veľa strašidelných vecí...

- Ja vám poviem, horšie je mať zrak bez vízie!

Alexander Richter je slovenský karikaturista, ktorý sa špecializoval na portrétnu karikatúru, politický a osvetový plagát a televíznu kresbu. Narodil sa 11. mája 1907 v Kolozsvári v Sedmohradsku (dnešný Kluž v Rumunsku), kde v posledných rokoch Rakúsko-uhorskej monarchie pracovali jeho rodičia. Už v roku 1911 sa rodina presťahovala do Trenčína, kde začal chodiť do školy. V roku 1922 odišli do Bratislavy, kde dokončil svoje gymnaziálne štúdiá a hlavné mesto Slovenska sa stalo jeho domicilom na celý život. Po maturite na gymnáziu začal študovať právo na Komenského univerzite. Popri tom sa zamestnal ako právny praktikant v rôznych advokátskych kanceláriách. Už ako študent začal kresliť karikatúry pre rôzne slovenské a české denníky a časopisy. Návštevy súdnych pojednávaní mu ponúkali vďačné témy, ktoré výtvarne stvárňoval. Navštevoval aj Školu umeleckých remesiel, ktorá organizovala večerné kurzy. Už vo vysokoškolských rokoch sa zapojil do ľavicového hnutia, bol členom viacerých ľavicových organizácií, spolupracoval s komunistickým poslancom Štefanom Majorom a ďalšími komunistickými funkcionármi. Po skončení štúdií sa zamestnal v poisťovníctve, urobil si doktorát práv, ale pokračoval vo svojej portrétnej karikatúre. Pred Vianocami v roku 1944, pri návšteve jednej spriatelenej rodiny, bol počas razie gestapákov aj s ďalšími prítomnými, ktorí zhodou okolností ukrývali rasovo prenasledovaného človeka, zatknutý. Za napomáhanie budovania úkrytu ho poslali do koncentračného tábora Sachsenhausen pri Oranienburgu neďaleko Berlína. Vystriedal niekoľko táborov do konca vojny a oslobodili ho až americké jednotky pri Schwerine. Po návraťte do vlasti sa zamestnal na Povereníctve informácií a osvety, pokračoval v kresbe politickej satiry do „Šibeníček“, maloval politické plagáty. Spolu so Štefanom Bednárom tvoril výtvarnú časť satirického časopisu „Slimák“. Po jeho zániku, od mája 1948, stál pri zrode, najprv dvojtyždenníka, neskôr týždenníka, satirického časopisu Roháč. Zaujímavý bol vznik jeho názvu. Vymyslel ho Miro Vomáčka. Keď prišla reč na

časopis, pýtal sa, kto je vydavateľom a dozvedel sa, že ROH (Revolučné odborové hnutie, tak sa volala jednotná odborárska organizácia), mal povedať: „Keď ROH, tak nech je ROHáč.“ Začiatkom päťdesiatych rokov pracoval ako šéfredaktor a ideový vedúci vydavateľstva TVAR, družstva slovenských výtvarných umelcov. Od roku 1954 bol už ako výtvarník na voľnej nohe. Jeho kresby slovenských spisovateľov sú zastúpené v rôznych zbierkach na Slovensku. Často sa zúčastňoval na rôznych kolektívnych výstavách. Len v rokoch 1951-84 sa zúčastnil na štyridsiatich ôsmich výstavách, z toho desiatich zahraničných.

Jeho manželkou sa stala niekdajšia herečka Slovenského ľudového divadla Mária Glosová. Aj dcéra Vierka pokračovala v matkiných stopách. Po skončení divadelných štúdií hrala v Divadle SNP, neskôr v Slovenskom národnom divadle.

Alexander Richter zomrel 21. októbra 1995 v Bratislave.

Spomienková kniha „Pamäti od nepamäti“ vznikla z podnetu niekdajšieho redaktora vydavateľstva Slovenský spisovateľ Jána Medveda, ktorý oslovil viacerých predstaviteľov slovenského verejného života so žiadosťou o napísanie spomienok. Podarilo sa mu získať veľa rukopisov, niečo z toho vydal, čo sa stalo s ostatnými, po jeho smrti a po rozpade vydavateľstva začiatkom deväťdesiatych rokov, sa mi nepodarilo zistiť.

Alexander Richter napísal svoje spomienky glosárskym spôsobom. Nie sú vedené chronologicky, ale preskakuje z témy na tému. Ako bystrý pozorovateľ zachytil veľa ľudí nielen zo slovenského a českého kultúrneho a verejného života, ale aj zahraničných hostí, ktorí navštevovali Československo. Kniha je ilustrovaná jeho kresbami, farebnými kresbami spisovateľov, hercov, výtvarníkov a reprodukciami politických plagátov. Vo svojej politickej angažovanosti často prekročil mieru dobrého vkusu. Patril k tým, ktorí robili, slovami Alexandra Matušku, „nadpracu“. Ale aj to je svedectvo života, v ktorom sme žili a ktorého následky ťaháme dodnes.

Vojtech Čelko

ALEXANDER RICHTER

PAMÄTI OD NEPAMÄTI

(ÚRYVOK)

Z kruhu mojich známych a kamarátov nebol Tilkovský jediný v marcových dňoch, ktorý provokoval fašistov.

Šafko, čiže Šafárikovo námestie, nebolo pred štyridsiatimi rokmi decibelovým pekľom od valiáciach sa áut, autobusov, električiek, transportérov, miešačiek, sanitných a policajných húkačiek, ale od hrmotného vykrikovania a nastrážovania podgurážených gardistov. Sypali sa z budovy hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy, predtým sídla Krajinského úradu, kde bol zastával vysokú funkciu viceprezidenta Janko Jesenský. Dnes sa z nej sypú poslucháči Filozofickej fakulty Univerzity Komenského.

V tom hlučnom, zádrapčivom a nebezpečnom prostredí bola budova Umeleckej besedy na ľavej strane predmostia vytúžená oáza ľudskosti. Vtedy tam ešte nebol klub, kde sa podávali vyberané jedlá a osviežujúce alebo otupujúce nápoje. Nás osviežoval duch, vôbec nie svätý, ale duch relatívnej slobody, a to nielen umeleckej, ale aj občianskej.

Stalo sa za bieleho dňa.

Vidím Laca Čemického, vtedy ešte len Chemiczkého, ako vychádza z hlavného vchodu Besedy. Na každom schodíku zastane, zdvihne pravicu a zareve: Na stráž! Potom ďalší krok a ďalšie. Na stráž. Za ním konvoj ako rozpustilý a rehotajúci

ci sa chvost kométy: Jano Mudroch, Peter Matejka, Dežo Bukovinský, milovník umenia, moja najmladšia sestra Irena, ktorá nebola ani umelkyňou, a hádam ani milovníčkou umenia, najskôr milovníčkou Miša Považana, ktorý patril tiež do tejto brandže. Bolo ich tam viac... Zase tá pamäť.

Laco Čemický kráča neúnavne, krok za krokom dvíhal pravicu ako dirigent vojenskej kapely ozdobnú bakaľu. Konvoj prešiel námestím až k Bláhovi, terajšiemu Krymu, kde ho pohltilo brucho kaviarne.

Zo všetkého najobdivuhodnejšie a najzáčnejšie bolo správanie chodcov: smiali sa a nenašiel sa nik, kto by zavolať na nás gardistov alebo políciu.

Na školy s trstenicou?

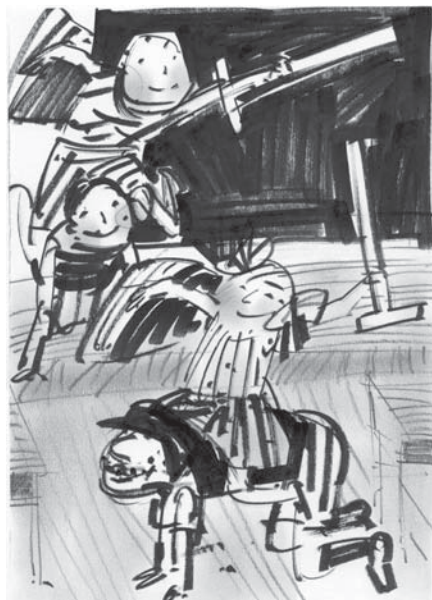
NAĎA VOKUŠOVÁ

Sledujúc spravodajstvo v krajinách na oboch stranách rieky Moravy som si pred časom uvedomila jeden zaujímavý fakt: v slovenských novinách a spravodajských reláciách sa píše podstatne viac o školstve, než v českých periodikách. Natíska sa, pochopiteľne otázka, či to je dobre alebo práve naopak. Treba priznať, že v časoch, v ktorých žijeme, totiž idú „na odbyt“ najmä správy negatívne. A žiaľ, naozaj to tak je aj so slovenským školstvom. Zdá sa, že na tom bude o poznanie horšie ako to české. A nemám na mysli len národnostné trenice, ktoré opäť vyplávali na povrch pri jarných maturitách na Slovensku (hovorím o sťažnostiach študentov maďarskej národnosti na fakt, že ich skúšali zo slovenského jazyka na tej si-

nie verejného vzdelávania. Pri tejto príležitosti sa opäť ozvala i maďarská národnostná menšina – podľa jej hovorcov zákon zužuje možnosť výučby maďarského jazyka a naopak rozširuje možnosti vyučovania štátneho jazyka... Jedným slovom, výhrad je naozaj veľa. Nie nad tým sa však chcem zamýšľať – nad všetkými pripomienkami by tu mali uvažovať najmä odborníci. Zarazila ma iná vec – v súvislosti s novým zákonom a spomínanými diskusiami okolo neho sa objavili v tlači názory, že všetky zmienené problémy by hraivo vyriešila kompletná odluka škôl od štátu. Hovorí sa v tej súvislosti o prijatí ústavného zákona, ktorým by sa štátu a všetkým verejným orgánom zakazovalo zriaďovať školy, financovať ich alebo vstupovať do obsahu výučby, okrem prípadov, kedy by vzdelávacie proces smeroval proti základným ľudským právam a slobodám. Súčasťou tohto zákazu by bolo aj zrušenie povinnej školskej dochádzky. Vzdelávanie by teda bolo len v kompetencii rodičov, detí a jeho súkromných či charitatívnych poskytovateľov.

Argumentuje sa tu i tým, že rôzni rodičia a deti majú rôzne potreby (priaznivci tohto riešenia ich neraz prirovnávajú k rovnakým zákazníkom, ako v iných oblastiach služieb). Súkromný sektor by tak mohol vytvoriť širokú možnosť vzdelávacích tovarov a služieb – od klasických gymnázií a lýcei hoci s trstenicou, latinčinou a gréčtinou, cez rôzne alternatívne školy, až po domáce vzdelávanie či rôzne vzdelávacie hry a internetové univerzity. Škola by sa tak vraj mohla stať naozaj zábavou a aj učiteľia by boli dobre zaplatení (tí nekvalitní by sa naopak neuplatnili).

Musím povedať, že som z návrhu takéhoto systému naozaj na rozpakoch. Ba, že s ním vyslovene nesúhlasím. A nie je to len tým, ako tvrdia jeho obhajcovia, že my, ktorí sme boli sami vychovávaní v štátnom vzdelávacom systéme a nikdy sme nepoznali nič iné, si ani nič iné nevieme predstaviť. Zjavné nevýhody takéhoto systému sú viditeľné už na prvý pohľad: vezmime si len takých žiakov a študentov, ktoré potrebujú vzdelanie najviac, teda zo sociálne slabých rodín. Štát sa neraz musí aj dnes handrkovať s niektorými početnými rodinami (najmä rómskymi), ktorí keby nemuseli, tak by deti do škôl neposielali vôbec. Veď to predsa stojí peniaze, zatiaľ čo staršie deti by mohli radšej pomáhať doma! Nehfadiac už na to, že keď vznikne nekontrolovateľná konkurencia v školách, nielenže nebudete mať žiadnu istotu zaručenia aspoň akej-takej kvality a môže to teoreticky znamenať, že absolventi s tým istým dokončeným vzdelaním budú na úplne inej vedomostnej úrovni, ale tie najlepšie školy budú nepochybne aj najdrahšie, teda zasa neprístupné chudobnejším. A ako to bude potom s korupciou, keď budú chcieť rodičia dostať deti práve na takú či onakú školu? A kto vlastne bude určovať, čo sa na školách bude učiť? To by sme sa mohli dočkať naozaj všeličoho... Nehfadiac už na

ILUSTRÁCIA: LADISLAV HOHNY

tej úrovni ako slovenských študentov, čím ich údajne znevýhodnili). Pretriasa sa úroveň vzdelávania, a to od toho základného, až po vysokoškolské – veď koľko len bolo rozporuplných názorov okolo toho, že sa na Slovensku zrodila vysoká škola takmer v každom meste, ba v mnohých i viacerom! Hovorí sa o mizivom hodnotení slovenských učiteľov a o ich preťaženosti, ale tiež o stále sa zhoršujúcom správaní žiakov a študentov, aj o tom, že je školstvo priveľmi odtrhnuté od praxe...

Najväčšmi však na začiatku marca rozvírilu hladinu to, že vláda schválila nový školský zákon. Vyvolal celý rad negatívnych odoziev a to nielen preto, že je štyrikrát dlhší ako bol dovtedajší. Čo mu vyčítajú odborníci a zamestnanci v školstve? Nezmenil sa údajne systém vyučovania – informácie naďalej len servíruje, neučí pracovať so zdrojmi, dáva možnosť pretláčať do učebných osnov ideológiu, nedáva školám slobodu, aby si mohli určiť pomer vyučovania jednotlivých predmetov. Zákon tiež vraj posilňuje ústredné riade-

nebezpečnosť výslovne domácej výučby (pochopiteľne, nemám na mysli prípady, kedy to inak z najrôznejších dôvodov nejde) – len si spomeňme na to, ako sa neraz z neho vyklúlo sektárstvo a ako to s takými deťmi končievalo...

Netvrdím, že by sa nemalo naše školstvo zlepšiť. Naopak, určite je tam toho na zlepšovanie veľa. Verím však v zdravý rozum a súdnosť politikov, ktorí budú i ďalšie školské zákony schvaľovať.

BANKOVÉ ÚČTY A HRANICE

Slovenské médiá znovu zdvihli tému, ktorá sa občas objavuje, avšak do povedomia ľudí sa nie a nie dostať – nejde im totiž do hlavy. Ak má človek s trvalým bydliskom na Slovensku účet v cudzine, napríklad aj v Česku, má oznamovaciu povinnosť, musí Národnej banke Slovenska hlásiť zriadenie účtu, vrátane jeho čísla, ale aj jeho stav na konci roka a ďalšie údaje. Platí to aj naopak a národné banky hrozia vysokými, mnohomiliónovými pokutami.

Povinnosť nedodržiavajú zďaleka ani všetky podnikateľské subjekty, nepodnikateľov to spravidla vôbec nenapadne. Takých účtov musí byť veľmi veľa, veď okrem iného v Česku pracujú desiatitisíce občanov Slovenska, spravidla s trvalým pobytom na Slovensku, ďalších zhruba pätnásťtisíc slovenských rezidentov v ČR študuje. Koľko z nich má v ČR účet? Asi každý. Koľko z nich také hlásenie k 15. januáru podalo? Podľa NBS absolútne minimum. Prítom tento termín je stanovený ako záväzný Devízovým zákonom č. 202/1995 Z. z. a nadväzujúcim opatrením Národnej banky Slovenska č. 691/2006, ktoré platí práve od roku 2007, za ktorý sa hlásenie malo podať.

Ľudia totiž túto povinnosť necítia, nevnímajú ju ako prirodzenú. Je iste v rozpore s trendmi, keď napríklad pre občanov v rámci schengenského priestoru vznikol všetok nekomfort na hraniciach. Prečo toto zisťovanie, keď na Slovensku (ani v Česku) nie sú majetkové dane okrem dane z nehnuteľností a ani sa nič podobné neplánuje? Údajne sú dôvody štatistické. Pochybujem však, že tie by odôvodnili také prelomenie ochrany osobných údajov aj za tých okolností, keby sa tým nejaké relevantné dáta získali. Vzhľadom na to, že o väčšine účtov nikto žiadne hlásenie nepodá a národné banky nemajú reálnu možnosť ich získať, sú však tieto štatistiky nevyhnutne úplne scestné a nepoužiteľné.

Myslím si, že zákonodarcovia by mali smerovať k zrušeniu povinnosti pre občanov-nepodnikateľov, či k jej zachovaniu iba pre tých z nich, ktorí majú v zahraničí v súčte uložené sumy nad nejakou hranicou, rozhodne v korunách sedemcifernou. Tam je istý verejný záujem pochopiteľný, povedzme aj pri prevencii masívnych daňových únikov, aké sa odhalili nelegálnym prelomením bankového tajomstva v Lichtenštejnsku. Zistenia povedú k stíhaniu mnohých vplyvných Nemcov a škandál sa nepochybne preniesť aj do ďalších krajín.

Súčasný stav je však neudržateľný. A to aj preto, že ak platia zákony, ktoré nikto nedodržiava, relativizuje to právny poriadok ako celok. Vyvoláva to jednoznačne pocit, že ani iné zákony dodržiavať netreba...

Vladimír Skalský

Václav Klaus na Slovensku

Jednodňová návšteva Václava Klauza bola jeho prvou zahraničnou cestou po opätovnom zvolení za prezidenta ČR a podľa jeho slov potvrdila, že „blízkosť našich krajín existuje, pretrváva a pretrvávať bude i do budúcnosti“. Vo vzťahoch medzi Českou a Slovenskou republikou nie je podľa neho žiadny výrazný problém. Povedal to na tlačovej besede po rokovaní s prezidentom SR Ivanom Gašparovičom.

Česká strana podľa Klauza vníma isté napätie, ktoré exituje v slovensko-maďarských vzťahoch a bolo by chybou predstierať, že takéto napätie neexistuje. Pri uznaní samostatného Kosova má slovenská strana ostrejšie stanovisko ako česká, konštatoval prezident ČR s tým, že aj vníma dôvody, prečo sa s uznaním Kosova neponáhľať. Protiraketová radarová obrana umiestnená v ČR nemôže podľa Klauza ohroziť bezpečnosť SR, naopak bude znamenať zvýšenie bezpečnosti celého regiónu. Gašparovič to považuje za vec ČR, Poľska a USA na základe ich bilaterálnych dohôd, pričom česká strana informuje slovenskú o priebehu rokovaní. Európa a svet by bol najbezpečnejší, keby sa v takýchto otázkach dohodli USA, NATO a Rusko, myslí si Gašparovič.

Klaus bol na Slovensku naposledy presne o dva mesiace skôr, 10. januára, niekoľko týždňov pred prezidentskými voľbami v Českej republike.

Nová konzervatívna strana

Konzervatívni demokrati Slovenska. Toto je názov novej politickej strany, ktorú založili štyria poslanci - Vladimír Palko, František Mikloško, Pavol Minárik a Rudolf Bauer – po tom, čo opustili rady Kresťanskodemokratického hnutia (KDH). Ide o významné osobnosti: exministra vnútra, bývalého predsedu parlamentu, exšéfa poslaneckého klubu KDH a niekdajšieho primátora Košíc, ktorí mali v minulosti aj vysoké stranícke funkcie.

Bývalí členovia KDH sa v najbližších dňoch pustia do vyzbierania 10 tisíc podpisov, potrebných na registráciu strany na minister-

stve vnútra. Strana chce presadzovať tradičné hodnoty Slovenska – kresťanstvo, lásku k vlasti, solidaritu, úctu k životu a starším. „Výpočet dôchodku sa musí odvíjať od počtu vychovaných detí, ktoré sa podieľajú na ekonomickej prosperite štátu,“ dodáva Palko. Konzervatívni demokrati budú podľa neho otvorení spolupráci so všetkými parlamentnými opozičnými stranami. „V čiastkových veciach sa snád' občas dohodneme aj s koalíčnými stranami, hoci to nepredpokladám.“

Nespokojnosť skupiny vedenej Palkom vyplávala na povrch po voľbách v roku 2006, keď súčasné vedenie KDH chcelo vstúpiť do vlády so Smerom-SD. Poslanci Vladimír Palko, Rudolf Bauer, Pavol Minárik a František Mikloško definitívne opustili KDH 21. februára. Jedným z dôvodov má byť, že KDH je podľa nich neobnoviteľné pod súčasným vedením. Podľa nich mali na výber len z dvoch možností - odísť bez väčších výčitiek zo strany teraz a predložiť alternatívu, alebo sa prizerať úpadku KDH. KDH neopustili všetci oponenti kurzu predsedu Pavla Hrušovského, napríklad podpredsa KDH, exminister spravlivosti Daniel Lipšic.

Slovensko sa dohodlo s USA o vížach

Slovensko sa priblížilo k bezvízovému

styku so Spojenými štátmi. Minister vnútra Robert Kaliňák vo Washingtone podpísal memorandum ako politickú deklaráciu, predchádzajúcu zrušeniu víz. Dôležitou súčasťou memoranda sú bezpečnostné podmienky pre občanov, ktorí budú chcieť navštíviť USA. Memorandum je podobné s dokumentmi, ktoré USA podpísali s Českom, Estónskom či Lotyšskom.

Smer sa blíži 50 percentám

Smer-SD Roberta Fica by podľa prieskumu agentúry Median SK, zverejneného v marci, získal podporu 46,9 percenta voličov, ktorí by sa zúčastnili na voľbách a vedeli koho chcú voliť. SDKÚ-DS Mikuláša Dzurindu a SNS Jána Slotu by volilo rovnaké percento oslovených – 11,9. Do parlamentu by sa podľa prieskumu ešte dostalo ĽS-HZDS Vladimíra Mečiara so ziskom 9,4 percenta rozhodnutých respondentov, SMK Pála Csákyho v tomto prieskume získala 8,3 percenta a KDH Pavla Hrušovského 7,8 percenta.

SDKÚ rozpustila Bratislavu

Prezídium SDKÚ-DS sa rozhodlo dať návrh na vylúčenie 14 signatárov výzvy Nastal čas na zmenu, pričom išlo o vedenie bratislavskej organi-

zácie najsilnejšej opozičnej strany. „Signatári flagrantným spôsobom porušili stanovy a vnútrostranícke uznesenia,“ konštatoval Dzurinda na stretnutí s novinármi, a to najmä tým, že nedodrжали uznesenie o nemedializovaní vnútrostraníckeho dialógu. Podľa podpredsedu SDKÚ-DS Ivana Mikloša spúšťacím mechanizmom konfliktu bolo podieľanie sa na vytváraní provládnych zamestnávateľských zväzov Dopravným podnikom mesta Bratislavy, ktorému šéfuje vylúčený člen SDKÚ a bývalý štatutárny zástupca Slovenskej televízie Branislav Zahradník. Toto rozhodnutie potvrdil aj stranícky súd. Medzi vylúčenými je aj poslanec NR SR Martin Kuruc, dvaja námestníci primátora Bratislavy Milan Čílek a Tomáš Korček, starosta bratislavského Starého Mesta Andrej Petrek a celé doterajšie vedenie krajskej organizácie SDKÚ-DS na čele s predsedom Valentinom Mikušom. Vylúčení to označili za najväčšiu politickú popravu od roku 1989.

Vedenie SDKÚ sa pokúsilo o prevolenie orgánov v Bratislave, čo sa nepodarilo. Prezídium SDKÚ-DS napokon rozpustilo a odobralo licenciu 32 miestnym zväzom strany v Bratislave. Členovia týchto zväzov zostávajú naďalej členmi strany, ale miestne zväzy budú musieť byť vytvorené nanovo. Prezídium strany tým reagovalo na nedávne konflikty medzi bratislavskými členmi a vedením SDKÚ-DS.

... a rozum zostáva stáť

Túto rubriku už akosi okupuje Ján Slotu, a to ani nenasadol do tankoch a neobsadil našu redakciu. Každý mesiac si hovorím: Nie, teraz už nie o Jankovi. A rovnako ako v televíznej ankete o najhorší výrok s názvom „Radšej hamovať, ako banovať!“, ktorému iste nerozumie skoro žiadny Čech, ani my ho vynechať nemôžeme. Nejde ani tak o to, či českého prezidentského kandidáta Jana Švejnara počastuje charakteristikou „hnúť, hnúť“, alebo slovenskú pretendentku na tento úrad Ivetu Radičovú prirovnať k poslednej predavačke. Napokon, je to čudo veľké, ale predavačky ho aj po tomto asi stále volia. Tentoraz vyplávali na povrch iné veci staršieho dáta.

Súvisí to s Rakúskom, kam chcel Ivan Mikloš poslať nezamestnaných a dávať im na cestu štátnu podporu, či kam sa tajnoslužobne samouniesol Michal Kováč mladší. Zo spisu ŠtB, vedeného na jeho otca, agenta, vyplynulo, že keď do tejto krajiny neskorší predseda najnárodnejšej strany Ján Slotu v roku 1971 na pár dní emigroval, vykradol tam niekoľko áut.

Milan Slotu sa stal agentom rok po synovom úteku a z vlastnej iniciatívy. V spise príslušník ŠtB spísal záznam zo stretnutia so Slotovým otcom, ktorý rozprával o tom ako Slotu s kamarátmi 10. apríla 1971 emigroval. „Prekročil čsl. hranice na Morave v priestore Deštnej a odišiel ilegálne do Rakúska, kde sa všetci dopustili krádeže áut, avšak syn, keď videl tamojšiu situáciu, dňa 15. 4. 1971 sa dobrovoľne vrátil do ČSSR, pretože nekonal správne a z nerozvážnosti sa dopustil trestnej činnosti opustenia republiky.“ Zjavne tam však neokrúdal slovenský národ, a tak je to v poriadku. Možno dokonca okradol nejakých Maďarov podľa pekného slovenského hesla: „Cudzie keď tak chceme, svoje si nedáme!“

Okrem Slotu sa z Rakúska vrátil aj jeho kamarát Jozef Rendek. Ten sa podľa Nového Času následne stal vodcom zločineckej skupiny v okrese Prievidza. Ján Slotu sa stal demoličným technikom. V kariére dnes pokračuje ako predseda koalíčnej strany. Nuž tak.

P. A. F. Ztohotový

Na román si treba nažiť

ANTON BALÁŽ

Miroslav Bielik je dlhoročným odborným pracovníkom Matice slovenskej v Martine, autorom početných odborných štúdií a článkov z oblasti knižnej kultúry a spoluautorom dvojväzkovej vedeckej monografie „R. W. Seton-Watson a jeho vzťahy k Čechom a Slovákom“. Pôsobil aj na poste riaditeľa Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej, bol vedeckým tajomníkom MS a jej správcou. Na Valnom zhromaždení Matice slovenskej v novembri 2007 bol zvolený za jej prvého podpredsedu a stal sa aj riaditeľom novozriadeného Národného inštitútu slovenského jazyka a literatúry. Zhodou okolností (či riadením osudu?) vyšiel vo Vydavateľstve Matice slovenskej jeho prvý román „Skutočnosť. Benátsky diptych I.“ a krátko po vydaní bol veľmi priaznivo prijatý kritikou i slovenskou čitateľskou verejnosťou.

● *Tri udalosti z konca uplynulého roka – zvolenie za prvého podpredsedu MS, post riaditeľa novej literárnej inštitúcie, vydanie úspešného románu a jeho pripravované pokračovanie – zrejme určili „súradnice“ vašej činnosti na dlhšie obdobie. Začnime náš rozhovor valným zhromaždením, na ktorom bol prijatý Program Matice slovenskej do roku 2010 s výhľadom do roku 2013. Aké sú v ňom hlavné programové zásady a konkrétne ciele a aké miesto v nich má slovenské zahraničie?*

Matica slovenská vstúpila do nového obdobia rozvoja po zložitých peripetiách riešenia jej postavenia v spoločnosti, ktoré súviseli s procesom odčlenenia Slovenskej národnej knižnice i Pamätníka národnej kultúry (knižničným zákonom z roku 2000) a s tým súvisiacimi delimitačnými problémami, ktoré v úplnosti nie sú doriešené dodnes.

Program nápravy a inovácie z obdobia rokov 2004-2007 priniesol také výsledky, že bolo možné formovať nový program s horizontom až do roku 2013, teda k 150-ročnici Matice slovenskej. Program je postavený na troch základných pilieroch: 1) odbornej, vedeckej činnosti v oblasti slovakistiky, teda na činnosti zameranej na „pamäť národa“, kultúrne dedičstvo, jazyk a literatúru, 2) živom národno-kultúrnom a patriotickom hnutí, členskej základni (v tomto kontexte je významná i otázka zahraničného členstva, čo sa má doriešiť v novelizácii stanov), 3) mediálnom pôsobení (v tom je i vydavateľská činnosť).

Slovenské zahraničie má v programe významné miesto v každom pilieri. Krajanské múzeum čaká

viacero nových úloh v dokumentácii, skúmaní a prezentovaní slovenského kultúrneho dedičstva vo svete s posilnením jeho pôsobenia nielen v Bratislave, ale hlavne v Martine. Novým programovým zámerom je postupne utvárať vo svete v istej väzbe na komunity Slovákov žijúcich v zahraničí sieť Ústavov Moyses a Kuzmányho. Tieto ústavy by boli zamerané na postavenie i šírenie slovenčiny, slovenskej literatúry, kultúry, ďalej by boli sprostredkujúcim článkom smerom k slovenskému kultúrne-mu dedičstvu za hranicami Slovenska a účinným inštitútom na propagáciu všetkých – kultúrnych, historických, prírodných – hodnôt Slovenska pri úzkej súčinnosti s príslušnými štátnymi ustanovizňami.

● *Sledujete bližšie aj život slovenskej krajanskej komunity v Českej republike? Ako by sa z vášho pohľadu prvého podpredsedu Matice slovenskej mohli a mali uberať vzájomné vzťahy so Slováckmi žijúcimi v Čechách?*

S inštitúciami i jednotlivcami krajanskej komunity v Českej republike mám dlhodobé kontakty, prirodzene sa vyvíjali aj v kontexte mojich profesionálnych kontaktov s Národnou knihovnou, vedeckými ústavmi v oblasti histórie, slavistiky, literatúry. S profesorom Jánom Rychlikom som v deväťdesiatych rokoch pracoval napríklad pri spomenutom diele „R. W. Seton-Watson“. Považujem za potrebné zintenzívniť spoluprácu Matice slovenskej s predstaviteľmi slovenských krajanských korporácií v Českej republike vo všetkých oblastiach vrátane edičnej činnosti. Úrad pre zahraničných Slovákov má svoje vymedzené úlohy, Matica môže zohrať nezastupiteľnú rolu pri prezentácii slovenskej

kultúry, mediálnom pôsobení, šírení slovenskej literatúry i podpore kultúrnych aktivít krajanov. Prvou mojou cestou ku krajanom bude iste v apríli tohto roku cesta do Prahy. Nakoniec, v jednej z mojich zbierok, v básni „Praha a Bratislava“ som napísal: Prahu mám rád / i s prstami dažďa...

● *V súčasnosti sa už rozbieha činnosť Národného inštitútu slovenského jazyka a literatúry. Mohli by ste povedať niečo o jeho poslaní a obsahu jeho budúcej činnosti?*

Matica slovenská je po odňatí jej Slovenskej národnej knižnice a Pamätníka národnej kultúry (v tom i Slovenského národného literárneho múzea v prvej budove MS v Martine) nútená budovať novú vedeckú a odbornú základňu akoby od začiatku, ale súčasne na istých svojich pevných slovakistických základoch.

Matica slovenská v Martine teda založila v zmysle záverov jej Valného zhromaždenia z novembra minulého roka novú vedecko-odbornú základňu a od 2. januára 2008, keď v jej budove zasadala i vláda SR, zriadila i nové pracovisko - Národný inštitút slovenského jazyka a literatúry. Podľa zriaďovacej listiny, ktorú v súlade so zákonom o MS a stanovami vydal predseda MS Jozef Markuš, Inštitút ako nová právnická osoba je ústredným interdisciplinárnym vedeckým, odborným i organizačno-metodickým a dokumentačno-prezentačným pracoviskom MS a pripojených subjektov, určených pre starostlivosť a aktivity v oblasti štátneho jazyka a slovenskej literatúry v širokej spoločenskej praxi. Patrí k nemu Slovenský literárny ústav, Archív MS, redakcie periodík i neperiodických vydaní MS a postupne utvárame ďalšie potrebné strediská.

Slovenský jazyk, slovenčina vôbec, v posledných rokoch trpí stále sa znižujúcou jazykovou kultúrou, najmä v médiách, ale aj v politickom a verejnom živote. Spisovateľ Ivan Kadlečík v rozhovore pre jeden slovenský denník na otázku Čo sa dnes deje so slovenčinou? uviedol: „Pred našimi očami sa odohráva jedna hrozná vec. Slovenčina sa konečne stala vyspelým európskym jazykom, ktorý je schopný presne vyjadriť úplne všetko. A keď sme sa toho dožili, keď sme sa našťastie plnohodnotne prebudili, odrazu nás premáha povrchnosť, lajdáctvo a pohrdanie pokladom, ktorý máme...“ Akými formami bude váš inštitút prispievať k tomu, aby sa tento ozajstný poklad národného jazyka postupne celkom neznehodnotil?

Do tohto náročného poslania Inštitútu ponúkame spoluprácu širokého aktívu jazykovedcov a odborníkov z Jazykového odboru MS i akademických pracovísk. Jedna z foriem je osvedčená edičná činnosť. Okrem vydávania Kultúry slova, jazykových príspevkov v Slovenských národných novinách, Slovenských pohľadoch a v zborníkoch, mienime vydávať Jazykovedné spisy MS (v reedícii pripravujeme napríklad „Odkryté mená“ Jána Stanislava). Čerstvým vydaním je kniha Viliama Mruškoviča „Európa jazykov a národov na prahu tretieho tisícročia“. Ďalšími formami pôsobenia budú analytické práce expertov k otázkam vývoja jazyka, monitorovanie používania štátneho jazyka na jazykovo zmiešaných územiach Slovenskej republiky, prezentačné aktivity na školách, v médiách a podobne. Inštitút v jazykovednej oblasti iste nemôže nahrádzať akademické pracoviská a v príslušnej kompetencii ministerstvá kultúry či školstva, ale svojou aktivitou a združovaním odborníkov i záujemcov o jazyk môže byť významnou silou jazykovej kultúry na Slovensku.

Vydaním románu „Skutočnosť. Benátsky diptych I.“ sa razom na vás sústredila pozornosť slovenskej literárnej verejnosti. Kritik Alexander Halvoník o románe krátko po jeho vydaní napísal: „Naozaj som nečítal plnokrvnejšiu a uveriteľnejšiu výpoveď o generácii, ktorá má o sebe vedomie, že je nevyppovedateľná...“ A prof. Viliam Marčok román charakterizoval ako „odvážnu a sugestívnu výpoveď o súčasnosti, na akú sme dlho čakali“. Dodajme, že tomuto čakaniu predchádzali dve básnické zbierky „Čas je tichý posol mysle“ a „Nepatrný pohyb po naklonenej rovine“. Chceme vám preto položiť otázku ako a kedy sa udiala vaša premena z trocha plachého lyrika na výrazného, takmer robustného epika?

Premeny sa dejú neustále, preto ako jedno motto knihy uvádzam citát Rainera Maria Rilkeho: „Aká iná úloha než premena ľa súri?“ Nazdávam sa, že poéziu som románovým dvojvzťahovým projektom neodložil ad acta. Iba nastal u mňa čas epickej výpovede o našej súčasnosti. Potreboval som, na rozdiel od mnohých vrstovníkov, dlhší čas. V jednej básni som vyjadril pocit: Na román si treba nažiť /

MIROSLAV BIELIK ODOVZDÁVA JÁNOVI CHLEBNICKÉMU ZLATÚ CYRILU-METODSKÚ MINCU MATICE SLOVENSKEJ ZA JEHO VÝZNAMNÝ PRINOS K VEDECKÉMU POZNÁVANIU ŽIVOTA SLOVÁKOV NA DOLNEJ ZEMI

Báseň tým môžeš / i zabiť / Ale svet unavený je už / zo slov / a neverí rýmu... A tak sa snažím, možno oneskorene, ale predsa, odpovedať na Vajanského výzvu: „U nás musí sa ozývať vek náš – ináč sme mleli naprázdno.“ Ale súčasne dvíham „Rilkeho rukavicu“ a pomysľam na Devínske elégie...

Benátsky diptych je označený rímskou jednotkou. Aká bude jeho rímska dvojka a kedy sa s pokračovaním románu môže zoznámiť čitateľ?

Prvá kniha Benátskeho diptychu má označenie Neistý čas, isté miesto. Druhú avizujem s pod-

názvom Neisté miesto, istý dej. „Rímska dvojka“ by mala vyjsť na konci tohto roka, respektíve – ak bude vydavateľský proces zložitejší – na začiatku roka 2009. Bude sa dať „čítať“ i samostatne, ale všetok epický svet z prvej knihy, tajomstvá, výzvy či hrozby i nádeje rozprávača a človeka našej doby sa ocitnú síce v inom (benátskom) prostredí a zrkadlení, no v dobre známom dianí nového storočia.

(Úryvok z románu Skutočnosť. Benátsky diptych I. uvádzame na stranách 2–3 Literárnej prílohy Slovenských dotykov)

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČESKÝ ROZHLAS

ČRO 1 - RADIOŽURNÁL	utorok	20.05 - 21.00
ČRO 6/RSE	streda	19.15 - 19.30
Regina Praha	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ústí nad Labem	pondelok, streda	18.45 - 19.00
Plzeň	pondelok, streda piatok	19.45 - 20.00 19.30 - 20.00
České Budějovice	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Hradec Králové	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Ostrava	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Brno	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Olomouc	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Sever	pondelok, streda	19.45 - 20.00
Vysočina	pondelok, streda	19.45 - 20.00

Hlbšie myšlienky vysoko pod strechami

Čierna labuť, avšak pre tentoraz rusovlasá, sa na strunistých nohách vydala krivolakou prťou. Či inak – v Café Teatri Černá Labuť sa 20. marca krstila kniha „Krivolaká prť je ku šťastiu...“ s podtitulom „... ku nešťastiu taktiež veľmo krivolaká“ a ešte jedným podtitulom, mimoriadne zaujímavým pre mužských návštevníkov „Zápisky Violy Vyholenej-Šípivej, rusovlasej blogerky so strunistými nohami“.

Najtajomnejšia bytosť pražského slovenského života sa na krst knihy svojich hlbších myšlienok v tom stave, ako ju ony napadali vždy ráno pri káve, ale aj inde a inokedy, prirodzene, opäť nedostavila. Viac-menej podľa očakávania. Už v pozvánke uviedla: „Teším sa na vašu účasť, a to aj v prípade, že sama by som práve nemala chuť prísť, lebo ja už som raz taká.“

Tak ako už nejaký čas podpisuje svoju knihu vlastnou rukou tajomníka Slovenského literárneho klubu v ČR Dušana Malotu, tak jeho vlastnými ústami aj prehovorila k publiku. Okrem neho z knihy, v interiéri Evy Jiříčnej na ôsmom poschodí a nad vecou, prečítali aj predsedníčka Slovensko-českého klubu Naďa Vokušová a autor tohto článku. Krstným otcom sa stal Alexander Tomský, obávaný diskutér, nakladateľ a publicista, objaviteľ humoristov ako Ivan Kraus. Napriek svojmu poľsko-židovsko-česko-srbsko-maďarskému pôvodu vychoval vo Veľkej Británii anglické deti. Porozprával o nich aj históriu. Jeden zo synov, jediný, ktorý sa odmietol v detstve učiť po česky, neskôr emigroval z ostrovov na pevninu. Konkrétne do Košíc, kde sa naučil po slovensky. Jeho súrodenci vedia po česky, on nie. Nech teda na nich reku spustí

ZA VIOLU ČÍTAL JEJ ÚRYVKY AJ JEJ DUCHOVNÝ OTEC DUŠAN MALOTA

NAKLADATEĽ ALEXANDER TOMSKÝ (VPRÁVO) AJ NAPRIEK TOMU, ŽE BOL KRSTNÝM OTCOM, POLIEVAL KNIHU LEN S ŤAŽKÝM SRDCOM

po slovensky, že to je takmer to isté. Skutočne mu rozumeli, odpovedali po česky, a tým to skončilo. Anglický Slovák nerozumel po česky ani slovo – teda prirodzenosť česko-slovenskej dvojazyčnosti taká prirodzená anglickými očami nie je...

Okrem takýchto historiek a recitácie plánovaných básní a citlivého prednesu vyššie spomenutých myšlienok rusovlasej Violy situáciu v kaviarni Černá labuť ozvlášťovala aj legendárna pražská šramolová kapela Motovidlo pod vedením doktora biologických vied Eduarda Brabca.

Knihu vydal Slovenský literárny klub v ČR s podporou Ministerstva kultúry ČR a Magistrátu Hlavného mesta Praha, čím podľa vydavateľa prejavili obe inštitúcie vyvinutý zmysel pre humor. Rozhodne ukázali, že hlbším myšlienkam rozumieť je skostnatenosť je českým úradníkom napriek poverám obyvateľstva veľmi vzdialená.

Divákov potešilo oznámenie „Prť vám dáme!“ Teda až keď sa uistili, že v tej vete bolo naozaj použité písmenko „ř“ a keď sa českí spoluobčania dozvedeli, že prť je cestička, ktorú vyšliapali tlapy zvere, labky čiernych labutí, prípadne opätky blogeriek...

A tak šiel nočnou Prahou ne jeden bezdôvodne sa usmievajúcí človek, prť oranžovej farby pod pazuchou, hlbšie myšlienky pod účesom, rozstrapateným literárno-hudobným uragánom. A kdeže boli potom kritici so svojimi výrokmi typu „Príliš takéto, málo onaké!“ alebo „Mám-li byť upřímný, raději nebudu“ či dokonca „Takýchto kníh můžem napísať aj dve. Ale sa mi nechce!“ Nuž tam...

Knihu predstaví vydavateľ aj na pražskom veľtrhu Svět knihy, v Klube slovenských spisovateľov v Bratislave, na Slovenskej jari v Martine a v Novom Meste nad Váhom, odkiaľ mladá blogerka, a zhodou okolností aj Dušan Malota, pochádzajú...

Vladimír Skalský

KNIŽKA, ZDÁ SA, NAOZAJ POBAVILA

DUŠAN MALOTA MUSEL ZA AUTORKU KNIHU AJ PODPISOVAŤ – V TOMTO PRÍPADE SI PRE PODPIS PRIŠLA DOKUMENTARISTKA KAMILA KYTKOVÁ

IGOR ŠEBA V „PASTI“

Najväčšie z Dní slovenskej kultúry po českých mestách, ktoré sa počas každoročného februára odohrávajú v srdci južných Čiech – v Českých Budějoviach – už sú opäť za nami. Aj tento rok bol ich program pestrý a vskutku nesmierne bohatý. Len ako príklad môžeme z neho uviesť niektoré vystúpenia a prezentácie - návštevníci si mohli pozrieť sedem výstav, medzi nimi napríklad obrazy Doroty Sadovskej, Vincenta Hložníka či fotografie Kamila Vargu, dokumentárny film „Martin Slivka –

muž, který sázal stromy“, štýlovú módnú prehliadku „Čachtická pani“, nitrianske divadelné predstavenie „2 + 2 = 5“, monodrámu slovenského šansoniera, pôsobiaceho v Prahe, Igora Šeba „Past“, koncerty skupín Horkýže slíže, Longital, Bluesweiser, Slnovrat a iných. Opäť sa stretli slovenskí a juhočeskí spisovatelia (ako každoročne na tomto stretnutí nechýbal ani veľvyslanec SR v ČR J. E. Ladislav Ballek), aby pohovorili o knižných novinkách, ktoré za posledný rok vytvorili a vydali, ľudia sa vynika-

júco zabavili na Česko-slovenskom radničnom bále, ktorého hlavnými hosťami boli skupiny Desmod a Skaličan, rovnako ako pri haluškových pretekoch. Kto mal chuť na slovenské špeciality, našiel ich až v piatich budějovických reštauráciách. Ako sami vidíte len z útržkového výpočtu akcií, Dni slovenskej kultúry v Českých Budějoviach sú stále veľmi živým a tradičným podujatím. Nečudo, veď sme vo februári privítali už ich ôsmy ročník...

(vosk)

HORKÝŽE SLÍŽE

HALUŠKOVÉ PRETEKY

HRA „2 + 2 = 5“

MÓDNA PREHLIADKA

STV SPUSTÍ ŠPORTOVÚ TROJKU

Nový športový kanál Slovenskej televízie, ktorý odštartuje v auguste spolu s Olympijskými hrami, sa bude nakoniec volať Trojka, hoci súčasne vedenie televízie číslovky v názve okruhov veľmi nepodporuje. Keď STV predstavovala svoje plány na čisto, používala názvy ako STV 3 či STV 3 Šport. To bol aj názov, ktorý na poslednom rokovaní schválila Rada STV. „Mám problém s vnímaním Jednotky, keď je vnímaná ako extra viac, prvá, primus,“ povedal vtedy rade štatutárny zástupca televízie Jozef Mračna, ktorý je presvedčený, že sa treba vrátiť k starým názvom. Nové označenie označil za chybu. V povedomí divákov to podľa neho degraduje Dvojku STV, hoci televízia oba programy považuje za rovnocenné.

Do žiadosti o udelenie licencie, ktorú poslala STV licenčnej rade, však napísala názov Trojka. Hovorkyňa Želmíra Habánová povedala, že vedenie STV po diskusiách došlo k záveru, že zachová súčasné značenie programov, ktoré v roku 2004 zaviedol riaditeľ Richard Rybníček, a „strategické rozhodnutie“ ako označiť jednotlivé okruhy nechá na nového riaditeľa. Napokon, s podobným označením minulý rok prišla Česká televízia.

Trojka nebude mať na trhu jednodu-

chú pozíciu. Na Slovensku sa dá nalaďiť viacero športových kanálov, vysielaných zo zahraničia, najmä ide o české programy a české či česko-slovenské verzie inonárodných televízií. Od mája k nim pribudne ďalší kanál, Sport 5, ktorý sa bude vysieľať z Česka. Venovať sa bude automobilizmu.

SLOVÁKOV VYHÁŇAJÚ ZO SLOVENSKÉHO DOMU

Poslanci samosprávy obce Mlyny (Pilisszentkereszt) v Maďarsku, kde tvoria Slováci až 55 % obyvateľstva, 25. marca väčšinou hlasov rozhodli o tom, že zo Slovenského domu vystahujú kanceláriu, v ktorej sídli Slovenská samospráva v Mlynkoch a Združenie a regionálne kultúrne stredisko pilišských Slovákov. Za návrh hlasovalo šesť poslancov, proti boli dvaja, a dvaja poslanci sa odmietli zúčastniť na hlasovaní. Samosprávy by sa mali do 1. apríla presťahovať do obnovených náhradných priestorov bytu v základnej škole. Slováci v búrlivej diskusii zastupiteľstva namietali, že obecnej samospráve ide o rozdelenie Slovákov, ktorých tri združenia budú môcť naďalej zostať v Slovenskom dome. Vyše 10 rokov totiž fungovali všetky slovenské

(vs)

organizácie pod jednou strechou v centrálnej časti obce. Podľa niektorých názorov ide o kroky smerujúce k asimilácii Slovákov v obci, ktorá je z hľadiska podielu obyvateľstva „najslovenskejšou“ v Maďarsku. Na situáciu zareagovala slovenská diplomacia, minister Kubiš má podať informáciu Národnej rade SR, podľa vicepremiéra Dušana Čaploviča sa Mlynkami má zaoberať aj vláda.

(vs)

NOVÉ CIRKEVNÉ ČLENENIE SLOVENSKA

Hlavné mesto Slovenska sa stalo sídlom rímskokatolíckej arcidiecézy, Bratislava má aj prvého gréckokatolíckeho eparchu. Prešov má zasa prvého gréckokatolíckeho metropolitu, v cirkevnej hierarchii si polepšili aj Košice a Žilina. To všetko na základe rozhodnutí pápeža Benedikta XVI.

Nový bratislavský arcibiskup Stanislav Zvolenský chce, aby veriaci v jeho

arcidiecéze neboli diskriminovaní pre svoju národnosť. Vyhlásil to pri slávnostnom preberaní úradu v bratislavskom Dóme svätého Martina, kde časť liturgických úkonov odznela aj v maďarčine a nemčine. Nedávnu zmenu hraníc rímskokatolíckych diecéz kritizovali niektoré maďarské občianske združenia, keďže juh Slovenska zostal rozdelený medzi viacero diecéz. Nové arcibiskupstvo vzniklo v Bratislave rozdelením trnavskej arcidiecézy, nové biskupstvo je aj v Žiline. Zvolenský sa stal zároveň metropolitom západoslovenskej cirkevnej provincie, teda najvyšším cirkevným hodnostárom pre západné Slovensko.

Prvého bratislavského gréckokatolíckeho eparchu Petra Rusnák uviadol do úradu gréckokatolícky prešovský arcibiskup a metropolita Ján Babjak v rímskokatolíckom kostole sv. Vincenta de Paul na Tomášikovej ulici. Pápež rozhodol o novom kánonickom usporiadaní gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku 30. januára 2008. V tento deň pápež zriadil Gréckokatolícku metropoliu so sídlom v Prešove a za prvého gréckokatolíckeho prešovského arcibiskupa a metropolitu vymenoval Jána Babjaka. Povýšil Košický apoštolský exarchát na Košickú eparchiu a za košického eparchu vymenoval Milana Chautura. Benedikt XVI. vyčlenením z Prešovskej eparchie ustanovil aj novú gréckokatolícku eparchiu so sídlom v Bratislave. (vr)

Dvadsať rokov od sviečkovej manifestácie

Pred vstupom do kostolíka Notre Dame na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave 25. marca slávnostne odhalili pamätník sviečkovej manifestácie presne spreď 20 rokov.

Medzi pamätnými dňami SR je 25. marec označený ako Deň zápasu za ľudské práva. V tento deň si občania SR pripomínajú práve konanie takzvanej sviečkovej manifestácie v roku 1988. Bola jedným z najvýznamnejších verejných prejavov odporu voči komunistickému režimu v bývalom Československu. Manifestáciu za náboženskú slobodu a ľudské práva zorganizovali ľudia z tajných a vtedajšou mocou prenasledovaných katolíckych spoločenstiev, medzi jej iniciátorov patrili aj vtedajší podpredseda Svetového kongresu Slovákov Marián Šťastný. Účastníci požadovali vymenovanie katolíckych biskupov pre neobsadené slovenské diecé-

zy, úplnú náboženskú slobodu a dodržiavanie ľudských práv. Tým získalo pôvodne náboženské podujatie širší občiansky rozmer. Na polhodinovú manifestáciu na Hviezdoslavovo námestie v Bratislave prišlo približne dvetisíc ľudí, ďalšie tisíce boli v priliehlych uličkách. Manifestujúci vyjadrili svoj odpor horiacimi sviečkami a modlitbami. Štátna polícia proti manifestujúcim zasiahla až prevrapujúco brutálne, za použitia obuškov a vodných diel. Desiatky ľudí, vrátane tých, ktorí sa v centre Bratislavy ocitli náhodou, zatkli a dlhé hodiny vypočúvali. Hlavných organizátorov Jána Čarnogurského, Vladimíra Jukla a ďalších predstavitelia štátnej moci celý piatok zadržovali, aby im zabránili pripojiť sa k zhromaždeniu. Františka Mikloška prepustili až po 48 hodinách. Biskupa Jána Korca a Silvestra Krčméryho polícia v ten deň strážila doma. „Keby demonstráciu nechali len tak a sledovali ju, nestala by sa nesmrteľnou,“ konštatuje jeden z účastníkov, disident Anton Selecký.

Pamätník sviečkovej manifestácie v Bratislave odhalili slovenskí politici - podpredseda vlády Dušan Čaplovič, Ján Čarnogurský, eurokomisár Ján Figel a primátor Bratislavy Andrej Ďurkovský za prítomnosti stoviek ľudí. Podľa Jána Čarnogurského bude pomník iný, než je väčšina pomníkov v hlavných mestách. „Tam dominujú pomníky vojvodcov na koni a so šablou,“ uviedol. Spresnil, že toto bude pomník ľudí, ktorí nedržali šablou, ale horiacu sviečku. „A predseda dosiahol svoj cieľ.“

V súťaži, vypísanej na realizáciu pamätníka, zvíťazil Patrik Kovačovský a jeho idea mramorovej pologule umiestnenej v symbolickom trojuholníku, z ktorej mieřia svetelné lúče do neba a na jej okrají je nápis pripomínajúci sviečkovú manifestáciu. (vs)

SNIMKY ARCHIV

Salón, venovaný Slovenskej únii karikaturistov a jej hosťom, bol už celkovo 361. v poradí, pričom slovenských položiek je v tomto neuveriteľnom itinerári dvasiatka. Medzi organizátormi nechýbali Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, Malostranská beseda, Česká únia karikaturistov či FA KOBRA Josefa Kobru Kučeru, ktorý akciu s neodmysliteľným motýlikom a galantnosťou uvádzal. Slovenskú minidelegáciu priviedol ako vždy čínorodý prezident Slovenskej únie karikaturistov Kazo Kanala. Slovenská karikatúra je aj vďaka nemu „na roztrhanie“ nie v zmysle, že by obrázky mali putovať rovno do koša, ale v celkom opačnom – že putujú po celom svete. Súčasne s pražskou výstavou boli iné kresby na ceste z Mexika do Kostariky, ďalšie sa pripravovali na veľkú výstavu v Moskve, nemenej veľkolepú expozíciu venovalo karikaturistom Slovenské národné múzeum (225 diel od 25 autorov). S maličkou závisťou konštatovali český karikaturisti, že vždy čakajú, odkiaľ im príde od slovenských kolegov pozdrav. Vraj už napevno očakávajú Kazovu správu – vystavujeme na Marse! A to má Kazo Kanala v rukáve ďalšie nápady, o ktorých v Mánese v príjemnej nálade čulo rokoval – napríklad visegrádsky karikaturistický časopis. K tomu všetkému hrala štýlovo oficiálna hudobná skupina Strany mírného pokroku v mezích zákona, na ktorú neskôr, vlastne už v rámci celkom inej akcie, fantasticky organicky nadviazalo vynikajúce Motovidlo...

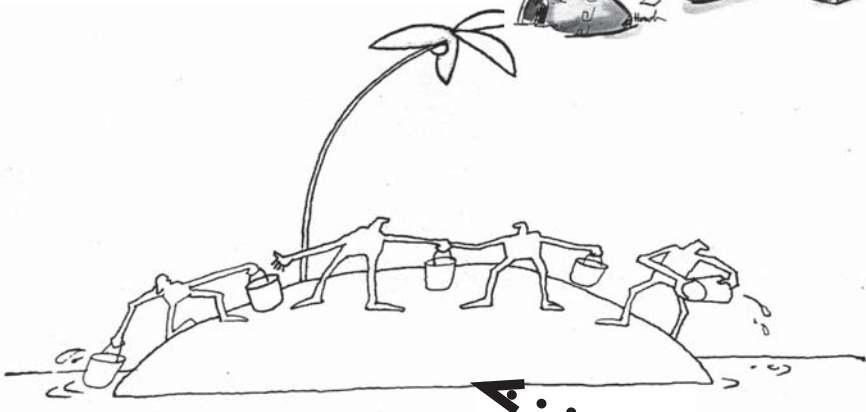
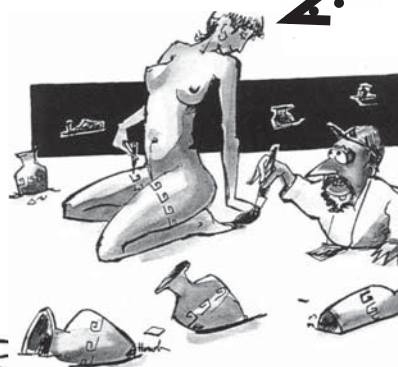
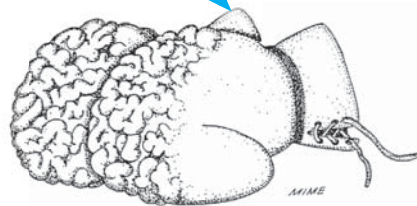
Vladimír Skalský

Tento rok prileteli slovenskí karikaturisti a ich „vtákoviny“ o čosi skôr, 3. marca, zdržali sa do konca mesiaca. Celkovo prišla jar tento rok skoro, čím autor článku nechce vôbec vstupovať do odborných debát o globálnych zmenách klímy. Na to máme iných. Po tretí raz sa Salón slovenských karikaturistov konal v Klube Mánes, ktorý nahradil tradičné miesto stretnutí s premýšľavou „kreslenou publicistikou“, rekonštruovanú Malostranskú besedu.

Pozdrav Prahe po ceste na Mars

◆ KAROL ČIZMAZIA
◆ MIROSLAV MOTYČÍK „MIMO“
◆ MARTIN KELLENBERGER
◆ PETR HOMOLA
◆ KAZO KANALA
◆ IVAN POPOVIČ

Bola pohnútka študovať na Karlovej univerzite v Prahe vytúžený odbor jediná, rozhodujúca pri vašich úvahách? Nebáli ste sa odísť od rodiny do neznáma?

Chcela som žiť samostatne, nechcela som byť viazaná na rodinu. Moji rodičia – aj keď si nikdy neželali, aby som odišla – mi dnes potvrdzujú, že to bolo správne rozhodnutie. Keď som raz bola na návšteve doma, moja mama prvýkrát priznala, že je veľmi rada, že tu som. Jej túžbou bolo, ako mi povedala, aby som obstála, aj keď tu ona už nebude. A to sa jej splnilo.

Ako vyzerá váš všedný deň? Je ľahké či ťažké začínať každý deň povedzme rannými rituálmi, keď ste (takmer) pri všetkom odkázaná na pomoc druhých?

Môj najväčší problém je zabezpečiť si asistenta (-tku). Ja si ho zabezpečujem sama, nepomáha mi v tom žiadna organizácia. Síce som si vybudovala istý systém ľudí okolo seba, ale vždy je to dočasné. Nikdy sa to nekončí. Ľudia sú tu so mnou na základe istého vzťahu, ktorý je spojený s istou odmenou. Ideálne by bolo, aby mi asistent bol k dispozícii 24 hodín denne. Ale väčšinou to tak nie je. Tých 30 korún za hodinu rozhodne nemôže slúžiť ako hlavný zdroj príjmu. Teda túto prácu vykonávajú buď študenti, alebo aj inak zaradení ľudia, ktorí majú tiež svoje povinnosti a ťažko možno od nich žiadať, aby boli so mnou nastálo. Ak chcem niekam ísť, musím si niekoľko dní vopred zabezpečiť službu, aby som si mohla čokoľvek plánovať. Dalo mi to zaberať najmä v čase, keď som každý deň chodila do školy. Teraz už píšem diplomovku, teda som viac-menej doma. Sú povinnosti so zaoštarovaním študijného materiálu, ale ten si väčšinou obstarávam sama.

Asistencia nie je problém v oblasti zdravotníctva, ale sociálny. Ľudia na vozíčku majú isté potreby, ktoré by mali byť vykonané, naplnené. V Čechách je toto ošetrené zákonom od 1.1.2007. To znamená, že od tohto dátumu sa situácia o čosi zlepšila. Na Slovensku bol zákon o osobnom asistentovi prijatý už skôr – asi pre šiestimi rokmi. Vitám každého ochotného človeka, ktorý by mal záujem občas mi robiť asistenciu. Nemusí mať s touto službou žiadne predchádzajúce skúsenosti, stačí mať čas pár hodín do mesiaca. Všetko, čo sa asistencie okolo mňa týka, je podrobne opísané na mojich webových stránkach www.mujiweb.cz/komix v sekcii osobná asistencia. Pokiaľ by ma niekto chcel kontaktovať alebo sa ma na čokoľvek ohľadom asistencie spýtať, nech určite neváha! Môj mail je komix.sk@atlas.cz a rada na ňom odpoviem na prípadné otázky.

Navyše, ak sa nebudaj rozhodnete cestovať za rodičmi na východné Slovensko, to je asi spojené s dosť veľkými prípravami, či nie?

S prípravami zaiste. Pobaliť, vychystať, dopraviť na stanicu... Cesta samotná trvá desať hodín. Bez asistenta to nejde a je to spojené aj s nemalými cestovnými výlohami. Pre vozíčkárov existuje na Slovensku aj v Čechách zľava. Len chýba vzájomné prepojenie – aby si to obe tieto krajiny navzájom uznávali.

Nasledovať svoj vlastný hlas

Daniela Komanická je inteligentná mladá žena miernej povahy s oduševneným výrazom. Od svojich zdravých rovesníkov sa líši tým, že je pripútaná na invalidný vozík. Nedokáže sa sama ani premiestniť, otočiť na posteli či zvládať iné životne nevyhnutné výkony. Potrebuje teda nepretržitú asistenciu. Pochádza z jednej dediny v okrese Trebišov. No už šesť rokov sa s ňou môžeme stretnúť v Prahe, kde študuje na Karlovej univerzite odbor genderové štúdie. Ja som sa s ňou stretla v študentskom mestečku Karlovej univerzity v Prahe-Hostivaři. Prostredie ma príjemne prekvapilo sadovou úpravou aj vstupnou halou, kde všetko, zdá sa, funguje – od úslužného personálu na recepcii vstupnej haly, cez esteticky vkusne upravený interiér, vývesky a oznamy až po na prvý pohľad dobre zásobené automaty na rôzne predmety dennej potreby. Daniela tam býva v jednom z blokov. Jej štúdium sa pomaly chýli ku koncu – práve píše diplomovku na tému Priezvisko ženy pri uzavretí manželstva. Už predtým študovala na UPJŠ v Prešove angličtinu. Ten druhý odbor, ktorému sa venuje teraz, ju ale stopercentne naplnia. Hovorí, že je to to, čo chcela odjakživa robiť. Kvôli tomu aj podstúpila odhodlanie prísť do Prahy. Čo sa jej v súvislosti s vysnivaným odborom splnilo a aké peripetie na ňu ako handicapovanú čakali v novom prostredí – o tom sme začali odvíjať náš rozhovor. Ešte poznamenám, že v pomerne priestranej izbičke s kuchynkou som tam spolu s ňou zastihla aj milú mladú spoločničku – jej asistentku – inak študentku architektúry.

výchovy, prípadne vývoja jednotlivca?

Myslím si, že človek získava všetko výchovu. Má nejaký temperament, ale môže sa všetko naučiť, keď na sebe pracuje. Ak je o tom presvedčený a ak nemá bariéru v sebe.

Genderové štúdie je odbor, zameriavajúci sa na rovnosť pohlaví v spoločnosti. K akým poznatkom vás štúdium privedlo?

Už počas štúdia v Prešove som inklinovala k tomuto odboru. Štúdium ma naplnia. K akému poznaniu ma privedlo? Že u nás ľudia v tomto smere zaspali. Veľa ľudí si myslí, že už sme si rovni, čo sa týka pohlaví, že už nie je čo robiť. Chyba: keď si to myslíme, už nič viac pre to neurobíme. U nás je veľká delba rolí podľa pohlavia. Kladieme príliš veľký dôraz na pohlavie, nie aby sme človeka posudzovali podľa toho, čo robí. Existujú silné tlaky na človeka, aby robil to, čo sa od neho chce a nie to, čo chce on sám.

Vypočut' si slová o tom, že človek nemá podliehať tlaku okolia, ale ísť si za svojim, od krehkej ženy sediacej na posteli – v tom je kus odhodlania. Zdá sa, že Daniela to myslí vážne. Chce pomáhať aj iným handicapovaným usídlit' sa suverénne v tomto našom svete, kde podľa nej šance nie sú automaticky zaistené, ale treba im k tomu trocha dopomôcť. Čas mojej návštevy sa pomaly nachyľuje. V predsieni čaká masérka. Rozbieha sa ďalší deň, naplnený početnými úkonmi. Daniela ich zvláda s pokojom jej vlastným.

Jarmila Wankeová

Viete už, ako to bude po skončení štúdia? Chcete sa vrátiť na Slovensko, či zostať tu?

Nehodlám sa vrátiť na Slovensko. Nie preto, že by som nebola dostatočnou patriotkou, ale jednoducho preto, že za tých šesť rokov som si tu už vybudovala akýsi odrazový mostík do praxe a neviem, či by som mala silu začínať odznova na novom mieste. Mojmým snom je založiť organizáciu, ktorá by sa zaoberala situáciou ľudí na invalidnom vozíku a zároveň by sa zaoberala gender studies. Inak, čo sa týka môjho pôvodu, Slovenka som a Slovenkou aj zostanem. Som vyčlenená toľkokrát ako príslušníčka minority, že sa to už pomaly ani nedá spočítať: som žena, Slovenka, na vozíčku, katolíčka, feministka a ja neviem čo ešte... Pochádzam z chudobnej rodiny, otec i mama boli učiteľia. Museli sme sa dosť pretĺkať. Vieru som nedostala do vienka, prišla som k nej asi ako pätnásťročná. To, čo som dosiahla, je asi zásluhou mojej trpezlivosti a vytrvalosti. Nemusím mať všetko zo dňa na deň, ale keď sa pre niečo rozhodnem, idem za tým.

Myslíte si, že sú to vlastnosti, ktoré človek získava šťastí už v génoch alebo ich považujete za dielo

Maratónkyňa v kroji zomrela

Vo veku nedožitých 76-tich rokov, 12. marca 2008, náhle zomrela v Ploštíne maratónska bežkyňa Ľudmila Šunová. Vitálna babka šiestich vnúčat sa tak doma, ako aj v mnohých krajinách sveta preslávila najmä tým, že takmer všetky svoje maratóny zabežala v slovenskom kroji. Svoj prvý maratón absolvovala v Liptovskom Mikuláši v roku 1979, ako prvá žena na Slovensku – mala vtedy 47 rokov. O rok neskôr už štartovala na Medzinárodnom maratóne mieru v Košiciach, ktorý v nasledujúcich rokoch zabežala ešte asi desaťkrát.

Vo svojej ojedinelej športovej kariére zabežala neuveriteľných 115 maratónov. Nikdy to nevzdala, vždy dobehla do cieľa. Nepoznala slová nemôžem, nedá sa. Beh a atmosféru pretekov milovala. Bežala už takmer vo všetkých krajinách Európy,

v Severnej a Južnej Amerike, v Ázii, Afrike a tiež v Austrálii – napríklad svetoznámy maratón v New Yorku zabežala až trikrát, bežala aj v Chicagu, Bostone, ale aj v nevadskej púšti, kde cieľ maratónu bol v Las Vegas, ďalej bežala vo Vancouveri, v Sao Paulo, v Buenos Aires...

Od roku 2002 sa pravidelne zúčastňovala aj na pretekoch Pražského medzinárodného maratónu. Aj v Prahe bola vždy vítaným hosťom, mala tu veľa priaznivcov.

Vlani, koncom februára, sa Ľudmile Šunovej splnil najväčší športový sen: zabežala maratón aj na šiestom kontinente sveta, na Antarktíde. Zaradila sa tak medzi tých málo maratóncov na svete, ktorí trať 42 195 m bežali na všetkých šiestich kontinentoch. To sa ešte nikomu zo Slovenska a ani z Čiech nepodarilo. Nikto však netušil, že jej vysnivaný maratón, v poradí 115. na Antarktíde, bol jej posledným v živote... Tohto roku totiž neúnavná bežkyňa ešte plánovala zabehnúť ďalšie maratóny, ako aj štarty na kratších vzdialenostiach...

Čeť jej pamiatke.

(ek)

fejton

Možno je veľkým životným paradoxom fakt, že tí najbližší sú si na hony vzdialení a ich odlišnosť bije do očí ako starý prašivý pes vo vile na Pereši. Muži a ženy. Rozdiel, ktorý jasne vidíte a ešte jasnejšie cítite (viem, o čom hovorím). Teória, že prádlo treba nosiť dovtedy, pokiaľ sa už ani skunkovi nezdáte vábne prítiažlivý a sexi, je len jednou z mnohých teórií, s ktorými som sa musela v našej krátkej spoločnej koexistencii naučiť žiť. Ďalšou mojou obľúbenou teóriou či skôr pravidlom je, zožer na čo naďabíš, ale nerob si zbytočné vrásky s premýšľaním, čo bude jesť zvyšok príslušníkov tvojej domácnosti. Kto zaváha, nežerie - u nás platí do písmena a do bodky, keďže v našom menšom byte nie je nespočetné množstvo potravinových skrýš. Ak sa aj nejaké našli, dobrý úmysel sa tu zrazil

Rozdiel, ktorý jasne vidíte i cítite...

s praktickosťou, pretože mnohé perfektné skryté skrýše som našla až po čase, keď ich obsah vyzeral prinajmenšom inak. Iný tvar, iné zloženie, iná vôňa. Hlavne tá vôňa ma primäla prehodnotiť svoju vnútornú potrebu neustále schovávať jedlo. Dnes to riešim spôsobom, v ktorom podávam závideniahodný olympijský výkon. Ladným skokom divej lane sa po príchode z nákupu ocitnem pred mikrovlnkou, dobre naučeným hodom švacem polotovar dnu, ostrieľaným švihnutím prinútim spolupracovať mierne protestujúce nôžky a moje telo sa „akoby zázrakom“ preniesie na gauč. I sám Šeblre by závišťou zdrevenel, keby som mu predviedla, čo dokáže tvrdý tréning.

Muži a deti - u nás samostatná kapitola. Prednedávnom som si odbehla zregenerovať telo i dušu, a zanechala doma svoje ročné dieťa s manželom. Ako každá duchaplná matka som si v kine zadubla vypnúť mobil, a tak na prvé výhražné zadmčanie som sa vyplašene vymrštila pred zrakmi pohoršených divákov, ktorých pohľady mi jasne naznačovali, kam sa mám aj s telefónom vybrať. Varovná kontrolka, ktorá sa mi v hlave rozozvučala ako pokazený alarm, ma neprinútila zostať v strehu. Telefonát sa týkal dieťaťa a jeho nepríjemnej nehody na novom koberci. Spolupáchatel sa svätosvete zaprisahával, že on nemá tušenie, kde

sa tam tá kôpka vzala. Nechcela som si kaziť pekný večer, a tak som s ležérnym kludom dementného dobrodruha vypustila z úst to osudné „zneškodni to“. Doma ma čakalo „prevápko“, keď som zisťovala ako to dopadlo s našim krásnym drahým kobercom. Kôpku zneškodnil, ale spôsobom, ktorý by mu mohol aj Copperfield závidieť. Po vzhliadnutí môjho nepríčetného pohľadu, za ktorý by sa nemusel hanbiť ani rozzúrený býk v aréne, začal ševeliť hláskom jemným ako ranný vánok, že nevedel presne, čo s tým a nechcel sa toho dotýkať. Dlhú som nemohla uveriť vlastným očiam, ktoré zízali na prázdnu diery v strede koberca. Jednoducho vzal nožničky a inkriminovaný exkrement vystrihol. Moje zúbožené ja sa zmietať v návale bolestného smútku a neovládateľného hnevu a snažilo sa pochopiť, ako mu mohla v hlave skrsnúť, čo i len myšlienka na takýto spôsob úpravy nášho žalostného obydľia. Mozog mi horúčkovo šliapal na plné obrátky, a tak mi ani letný pohľad na naše dieťa nepripadal ničím zvláštny. Ale druhý pohľad ma upozornil, že niečo nie je v poriadku. Vysvetlenie, ktoré sa pomalíčky dralo z manželových úst nevestilo nič dobré, a to som si naivne myslela, že ma už nemôže nič prekvapiť. Dcére sa na nohách hompáľali moje podkolenky, čo by ešte nebolo ničím až takým neobvyklým (vzhľadom na to, že manžel nevie, ktoré veci komu patria, nerozoznáva ani svoje obrie ponožky), keby som sa vzápätí nedozvedela dôvod tohto kreatívneho doplnku bábätkovských dupačiek. Môj manžel, domnievajúc sa, že ročné dieťa je na úrovni bystrého adolescenta, odkračal von z izby za účelom oddychu, zanechajúc na zemi plnú fľašu kvalitnej whisky. Naše schopné dieťa otvoriac fľašu zistilo, že vo vnútri je príjemne hrejivá tekutina, s ktorou sa dá vykonať množstvo všakovakých úkonov. V skratke, keď sa manžel uráčil poctiť naše dieťa záujmom, našiel ho šťastné rochniť sa v kaluži whisky, v ktorej si gurmánsky namáčalo kukuričné chrumky. Pohľad zakalených malých očičiek jasne naznačoval, že ešte pár súst a zo šťastného degustátora sa stane opojený krikľúň.

Ja a moja nehodná polovička - nezhodneme sa takmer v ničom. Ja povieme biele, on čierne, ja myslím dopredu, on dozadu. Sú od prírody a prirodzenia iní. Aj my sme iné. Každý máme niečo, po čom túži ten druhý. Jedným slovom je vzťah muža a ženy prekvitajúcou manufaktúrou, z ktorej profitujú všetky zúčastnené strany.

Martina Mitterpachová

Vo februári si prešovská kultúrna verejnosť i ostatní priaznivci výtvarného umenia pripomenuli 105. výročie narodenia tunajšieho rodáka a významného slovenského maliara 20. storočia Jozefa Bendíka (14.2.1903 - 22.3.1989).

Bol bytostným realistom v živote i v tvorbe, veril svojom vnútornému presvedčeniu a životnej skúsenosti. Jeho tvorba sa vyznačovala prostotou a nenápadnosťou. Je nepatetická, nesentimentálna, ale citovo vrúcna, sugestívna a maliarsky kultivovaná. Nepodliehal žiadnym vyhláseným programom a tendenciám. Bola svojskou vzburou proti dobe i jej povere modernosti, lacnému predstieraniu a rovnako lacnému dosahovaniu originality.

Narodil sa v rodine chudobného čizmára na periférii Prešova, mesta, národne, nábožensky i triedne bohato štruktúrovaného, mesta remeselnícko-poľnohospodárskeho. Rástol na rozhraní mesta a vidieka. Oboje ho citovo formovalo a určilo neskorší osobitý charakter jeho umeleckého vnímania.

Ako prvý z východného Slovenska odišiel v roku 1924 za výtvarným vzdelaním do Prahy. Pre rozvoj Bendíkovej svetónázorovej i umeleckej tvorby bola dôležitá klíma života s priateľmi, atmosféra pražských ulíc a krčmíčiek, vnímanie rozpomienok života, veľkomesta a pociťovanie spoločnosti s jednoduchým človekom. Jeho príklon k sociálne založeným témam bol výrazom jeho bezprostrednej životnej skúsenosti. Bendíkova tvorba ostala svojskou výrazovou i významovou modulitou vyhranenou viac-menej od začiatku 30-tych rokov a zachovala si vzácnu jednotu a charakteristickú podobu. Pražské obdobie bolo v Bendíkovej tvorbe mimoriadne plodnou érou. Jeho obrazy sú neopominuteľnou súčasťou umenia tej doby.

Odborníci ho najčastejšie spomínajú v súvislosti s narastaním sociálno-tendenčnej maľby inšpirovanej prostredím a radia ho k najvýznamnejším maliarom tohto zamerania. Jadro tvorby Jozefa Bendíka 30-tych

Maliar so sociálnym cítením

ANNA PAPIEŽOVÁ

a 40-tych rokov tvoril sociálny žáner. Maľoval nezamestnaných, mestskú i dedinskú chudobu i žobrákov. Početné cigánske motívy, najčastejšie cigánske matky s deťmi pred chatrčami, sú mementom proti neľudskosti vojny a násilí. Opäť je to reakcia na bezprostredne zažitú, poznanú a precítenú, cez výraz bolesti a hrozby, zasahujúcu tých najslabších a najbiednejších. Z motívov zo života Cigánov cítil maliar obdiv k ich pocitu voľnosti a slobody a to i napriek tomu, že žijú na okraji spoločnosti. Bendíkove obrazy s cigánskymi námietami majú zvláštne čaro i maliarske majstrovstvo a patria k najkrajším v jeho bohatom diele.

V spomínanom období Bendík uplatnil v obrazoch niekoľko prístupov. Najskôr to bola dôslednejšia kresbová osnova a nanášanie riedkych akvarelov. Potom to bolo nanášanie farebnej hmoty širokým štetcom. Plastickosť dosahoval skôr vlastnou farebnou hmotou ako farebnou modeláciou. Najcharakteristickejšim je však koloristické poňatie v rozpätí impresionistickej palety a expresívno-emocionálnej funkcie farby. Pre Jozefa Bendíka boli najobľúbenejšími drobné formáty, často s viacfigurálnymi motívmi. V prvom pláne často používal nadhľad. To umožnilo voľné napojenie obrazových prvkov s dôrazom na určitú tvarovú skladbu. Kompozičné riešenie postavil na emočívnom cítení. Vo väčších figurálnych kompozíciách budoval telesné tvary prísnejšie a niekedy volil zložité kompozičné vzťahy.

Jedným z jeho najvýznamnejších obrazov je formátom ojedinelý olej *Polievka chudobných* z roku 1936. Závažný je už tým, že je najväčšou sociálno-tendenčnou kompozíciou v slovenskom maliarstve tohoto obdobia. Obraz je syntézou postrehov z drobných, bezprostredne zachytených motívov a pokusom o všeobecnejší, kompozične i myšlienkovito bohatšie rozvinutý námet nezamestnanosti.

V roku 1939 sa Jozef Bendík natrvalo vrátil do rodného Prešova, kde sa začala písať nová kapitola jeho umeleckého života, rozdeleného medzi vlastnú tvorbu a pedagogické pôsobenie na prešovskom gymnáziu. Po príchode do Prešova sa v novej tvorbe autora objavili často krajinkárske motívy. Pri hľadaní nových istôt svojej tvorby sa čoraz častejšie a dôraznejšie prikláňal ku krajine, ktorá aj dovtedy naplňovala jeho tvorbu. Bola rámcom, v ktorom sa ľudia pohybovali, pracovali a odychovali. Krajina bola aj istotou jeho vzťahu k domovu. Krajinomalba postupne dávala tomuto vzťahu oveľa hlbší a bohatší zmysel i umelecký rozmer. Všetky Bendíkove kúpania koní, kravy na paši alebo vracajúce sa z paše, či cigánske motívy – to sú obrazy jeho domova, rodného Šariša, ktorý je súčasťou umelcovej osobnosti so všetkými jeho zvláštnosťami.

Neskôr sa Bendík vracal aj k spoločensky závažným témam nedávnej minulosti. Začiatkom 50-tych rokov maľoval námety z dukelského bojiska, ale siahol aj k predvojnovým témam. Mnohfigurálne kompozície zoradil v celých cykloch od drobných formátov po rozsiahle plátna (*Boj na Dukle, Padlí hrdinovia SSR, Nenávideli vojnu, Oslobodenie Prešova*).

V povojnovom období sa Jozef Bendík okrem maliarskej tvorby venoval aj organizátorským aktivitám a pedagogickej činnosti. S jeho menom sa možno stretnúť pri organizovaní výstavnej činnosti Diela v Prešove, zrode Krajskej galérie v Prešove, začiatku činnosti Klubu prešovských výtvarníkov, iniciatíve vytvorenia celoslovenských komisií pre monumentálnu tvorbu ako aj ustanovení a vytvorenia Katedry výtvarnej výchovy UPJŠ v Prešove, ktorej bol v rokoch 1961-74 vedúcim a tu vychoval viacerých výborných výtvarných pedagógov i profesionálnych výtvarníkov. Aktívne sa podieľal aj na reštaurovaní mnohých pamiatok na východnom Slovensku. Naviac vo svojej tvorbe bohatou maliarskou invenciou a poéziou nostalgie naplnil sériu motívov zo starého Prešova i dôverne známych uličiek a zákutí rodného mesta.

Milan Sládek, ktorý nedávno oslávil významné životné jubileum – sedemdesiate narodeniny – patrí medzi zakladateľov československej pantomímy, ktorú tematicky a výrazovo nesmierne obohatil. Nepochybne sa tiež zaraduje medzi významných európskych predstaviteľov tohto umenia. Narodil sa 23. februára 1938 v Streženiciach, dnes okres Púchov. Študoval herectvo na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a na DAMU v Prahe. Po návrate do Bratislavy založil svoj prvý pantomimický súbor Horizont. Po augustových udalostiach roku 1968 odišiel Milan Sládek najprv na pozvanie do Švédska, neskôr emigroval do Nemecka. Pôsobil najprv v Göteborgu, od roku 1970 v Kolíne nad Rýnom. V roku 1968 jeho Divadelné štúdio v Bratislave zatvorili.

NAĎA VOKUŠOVÁ

V roku 1974 otvoril v Kolíne divadlo Kefka, nazvané podľa jednej Sládkovej divadelnej postavy, ktoré bolo vtedy jedinou stálou pantomimickou scénou v celej západnej Európe. Postavu Kefky stvárnil už v roku 1960 v Prahe v pantomimickej komédii „Hrča“. Tento súbor pôsobil neskôr aj v Bratislave, až do jeho emigrácie. V roku 1987 začal Milan Sládek prednášať pantomímu na Vysokej škole umeleckej v Essene.

Po novembri 1989 sa vrátil domov a v januári 1992 založil v Bratislave divadlo pantomímy Aréna ako medzinárodný inštitút pohybového divadla so sídlom v Bratislave, kde usporadúval festival Kauklíar a vytvoril niekoľko inscenácií. Do polovice mája 2002, keď ohlásil odchod z divadla a opätovný odchod do Nemecka, v divadle pôsobil ako riaditeľ, herec a režisér. V Nemecku sa zúčastňuje na festivaloch, rôznych predstaveniach a opäť sa vracia k práci s mladými ľuďmi.

Je držiteľom štátneho vyznamenania Rad Ľudovíta Štúra III. triedy za celoživotné dielo v oblasti pantomímy, pedagogickú činnosť a dlhoročnú reprezentáciu Slovenskej republiky v zahraničí. V roku 2002 mu za celoživotné dielo udelili Cenu Jozefa Kronera.

Najslávnejší slovenský mím vystúpil po piatich rokoch účinkovania v zahraničí opäť na Slovensku - na pôde Slovenského národného divadla. Dve predstavenia z jeho tvorby, ktoré sa uskutočnili 1. a 8. marca boli naozaj dôstojnou oslavou životného jubilea tohto významného umelca.

Milan Sládek hovorí, že má veľmi zvláštny pocit, keď sa ocitá po piatich rokoch na Slovensku.

Pred časom predviedol v Kolíne nad Rýnom svetovú premiéru programu „Nové sólopantomímy“ a v rámci svojich slovenských osláv ich uviedol v sále Opery a Baletu SND v Bratislave. Čerstvý sedemdesiatnik, žijúci v Nemecku, v nich nazerá do vlastnej histórie a necháva sa nanovo inšpirovať tým, čo v umení doteraz nachádzal.

Úplne na začiatku záujmu Milana Sládka bola kniha „Najväčší z Pierrotov“, ktorú našiel v knižnici ako študent Školy umeleckého priemyslu v Bratislave. „Bol som v tranze, nielen z príbehu Jeana Gasparda Debura, ale aj z opisu spôsobu jeho hrania. Vyvolal vo mne predstavu o tom, ako sa robí pantomíma.“

„Vždy som mal pocit, že musím byť bojovníkom za pantomímu,“ uvažuje. Podľa vlastných slov stále hľadá nové spôsoby výrazu a záleží mu na tom, aby ho diváci aj odborníci pochopili. Pantomímu považuje za najčistejšie umenie. „Nehovorím o pohybových kánonoch, ale o vlastnom rozhodnutí,“ spresňuje. Svoje skúsenosti sa rozhodol zachytiť v knihe pamätí. Mala by vyjsť v nemečine tento rok.

V Bratislave ešte raz vystúpil s inscenáciou „Pantalon a Kolombína“, ktorá mala premiéru vo Viedni pred dvoma rokmi. Ide o rekonštrukciu hudobnopohybovej frašky z pera W. A. Mozarta a Milan Sládek na nej spolupracoval s hudobným vedcom Johannesom Holikom.

Slovenský mím obsadil do úlohy Dottoreho herca Juraja Benčíka, s ktorým pracuje už niekoľko rokov. „Sú na svete skutočnosti, ktoré sa slovami povedať nedajú. To je predmet toho, čo na javisku robíme. Až

Panto
je pre

po dvoch rokoch každodenných tréningov a skúšok mi pán profesor povedal - teraz si to konečne pochopil telom," vyznáva sa Benčík. Ako Kolombína sa predstaví Sládkova žiačka Oľga Feldeková, dcéra spisovateľov Oľgy a Lubomíra Feldeka, ktorá tiež žije a tvorí v Nemecku, Harlekýna stvárni Martin Kusenda a Pantalona Markus Kofler.

Nedalo nám pochopiteľne nespýtať sa Milana Sládka, aký vplyv na neho mala česká kultúra ako taká, keďže študoval v Prahe?

„Považujem za veľké osobné šťastie, že som mohol zažiť aspoň posledný rok života veľkého mága českého divadla E. F. Buriana, aj keď na konci života bolo jeho uznanie medzi pražskými divadelníkmi veľmi malé,“ povedal pán Sládek. „Jeho divadlo som vnímal ako symbiózu všetkých druhov umenia. Sám bol vynikajúci hudobný skladateľ, písal alebo upravoval hry, ktoré inscenoval. Od herca vyžadoval práve tak perfektnú javiskovú reč, ako aj schopnosť vyjadrovať sa pohybom. Jeho používanie javiskového osvetlenia bolo geniálne. Mal tiež veľký vzťah ku Slovensku, čo bolo cítiť aj v jeho hudbe a vlastne cez neho som sa začal zaujímať o slovenský folklór. Veľa vďačím tomuto veľkému umelcovi aj za moju inscenačnú tvorbu; komplexita javiskového predstavenia hrá pre mňa nesmierne významnú úlohu. Za to vďačím môjmu učiteľovi E. F. Burianovi...“

Je známe, že v Čechách mala pantomíma vždy väčšiu tradíciu ako na Slovensku. Ako toto umenie v oboch krajinách dokáže porovnať slávny mím?

„Samozrejme, že už román Františka Kožíka o veľkom francúzskom Pierotovi, Jeanovi Gaspar-

dovi Deburauovi, ktorý vyšiel ešte pred vojnou, určite oboznámil českú verejnosť o veľkej histórii tohto divadelného umenia. Keď sa koncom roku 1959 objavil český mím Ladislav Fialka prvý raz s pantomimickými výstupmi, nielen kritici, ale aj verejnosť prejavila oň záujem.

Ja som mal svoje prvé predstavenie pantomímy v apríli 1958. Slovenský kritik Emil Lehuta napísal síce veľmi pozitívnu kritiku o tomto prvom pantomimickom vystúpení v Československu, ale v podstate tým sa záujem o moju snahu etablovať pantomímu na Slovensku ukončil. Iná situácia bola, keď som dostal možnosť predstaviť sa s mojou prvou celovečernou pantomímou v Divadle E. F. Buriana v Prahe. Táto forma bola vtedy absolútne novum, a to nielen v Československu, ako som sa neskôr dozvedel. Bola to pantomimická komédia „Boule“. Všetky pražské noviny na ňu reagovali. Hrali sme ju v Divadle E. F. Buriana viac ako štyridsaťkrát a predstavenia boli veľmi dobre navštevované. Každý večer ju videlo priemerne 450 divákov. Fialka bol absolvent tanečného oddelenia pražského konzervatória, takže na tanečnom umení zakladal svoje hľadanie pantomimického výrazu. Ja som študoval herectvo. Preto bola pre mňa pantomíma rýdze herecké umenie. Samozrejme, že v Čechách sa zaoberali pantomímou aj mladší umelci, ako je Hybner a Turba, a bol som ich prácou nadšený, keďže hľadali svoj osobitý výraz. Na Slovensku som bol v podstate sám.

U nás sa vždy všetko nové ťažšie presadzuje ako v Prahe. Na Slovensku prevláda predsa len konzervativizmus, a to nielen čo sa pantomímy týka. Preto mi aj v šesťdesiatych rokoch trvalo

niekoľko rokov, než si obecnstvo zvyklo na to, že sa v Bratislave etablovala profesionálna skupina, ktorá mala navyše v zahraničí slušný úspech. Ved' už od roku 1963 sme vystupovali v rozličných európskych krajinách, ba dokonca sme absolvovali aj turné po Indii. Ako keby sme si u nás na Slovensku nevedeli predstaviť, že máme súbor, ktorý zahraniční žurnalisti zaraďovali medzi najlepšie skupiny pantomímy na svete.

Viem, že v súčasnosti existujú aj Slovensku mímovia, ktorí veľmi zodpovedne robia pantomimické predstavenia: Miroslav Kazsprzyk, Juraj Benčík, či Vlado Kulíšek. Možno, že moje posledné vystúpenia v Slovenskom národnom divadle dopomohli aj týmto kolegom k väčšiemu uznaniu ich kvality zo strany verejnosti...“

míma

mňa herecké umenie

Tridsať rokov letu do vesmíru

Na začiatku marca uplynulo až neuveriteľných tridsať rokov, čo do vesmíru z kozmodromu Bajkonur odštartovala raketa Sojuz 28, ktorá mala na palube občana Československa. Bol ním Vladimír Remek. Československo sa tak stalo po Sovietskom zväze a Spojených štátoch amerických treťou krajinou, ktorá vyslala svojho občana do vesmíru. Túto zaujímavú skutočnosť si kozmonaut a súčasný poslanec Európskeho parlamentu pripomenul v pražskom klube Violino...

jeho veliteľa Alexeja Gubareva, ktorý je o sedemnášť rokov starší, bol pred tridsiatimi rokmi Remek naozaj perfektne pripravený kozmonaut. Raketa priletela k orbitálnemu komplexu Saljut, na ktorom kozmonauti strávili osem dní prácou a televíznymi prenosmi. Na Zem sa prvá medzinárodná vesmírna posádka vrátila 10. marca 1978. Vladimír Remek bol tak osemdesiatym siedmym človekom v kozme. Pred ním sa tam pozrelo štyridsať tri sovietskych kozmonautov a presne rovnaký počet amerických astronautov.

Vladimír Remek sa narodil 26.9.1948 v Českých Budějoviciach. V roku 1970 absolvoval letecké učiliško

Raketa Sajuz 28 odštartovala z kozmodromu 2. marca 1978. Ako sa novinári mohli dozvedieť, tento dátum vôbec nebol náhodný. Vybral si ho údajne sám Vladimír Remek, lebo zhodne 2. marca sa narodili jeho dvaja najbližší kamaráti, ktorí ho vlastne už v detstve priviedli k záujmu o kozmonautiku.

Na palube lodi bol Remek počas svojho letu spolu s veliteľom Alexandrom Gubarevom. Československo sa v tom čase veľmi významne podieľalo na výskume vesmíru v rámci programu Interkosmos. I keď na približne rovnakej úrovni bola aj NDR a Poľsko, padlo napokon rozhodnutie, že ako prvý poletí československý občan. Nech už bol dôvod akýkoľvek a ťažko ho dnes posudzovať (hovorilo sa najmä o tom, že svoju úlohu zohral i fakt, že bol vlastne akýmsi autentickým Čechoslovákom, lebo, ako je známe, jeho mama bola Češka a otec Slovák, ako i to, že jeho otec bol veliteľom letectva), v každom prípade uskutočnil Vladimír Remek celý rad významných experimentov, ktoré roky pripravovali naši vedci.

História Remkovej cesty do vesmíru sa začala písať už v roku 1976, keď prešli hustým síťom prehliadok vojenských lekárov štyria z osemdesiatich pilotov. Z nich boli napokon vybraní dvaja – Vladimír Remek a Oldřich Pelčák. Niekoľko dní pred štartom Praha rozhodla, že poletí Remek. Podľa

v Košiciach a potom pôsobil ako stíhač vo Zvolene. V rokoch 1972–1976 študoval na sovietskej leteckej akadémii v Moskve. S armádou sa rozlúčil v hodnosti plukovníka v roku 1995, keď odišiel z vedúcej funkcie v Múzeu letectva a kozmonautiky v Prahe-Kbeloch. Pracoval ako obchodný zástupca ČZ Strakonice v Moskve a tiež generálny riaditeľ spoločného podniku CZ-Turbo-GAZ v ruskom Nižnom Novgorode. Neskôr sa stal obchodným radcom českého veľvyslanectva v Rusku. V roku 2004 bol zvolený na komunistickej

kandidátke za poslanca Európskeho parlamentu s mandátom do roku 2009. Ako zaujímavosť treba možno ešte pripomenúť, že Vladimír Remek prežil v roku 2001 pád vojenského vrtulníka, na palube ktorého letel spolu s americkým astronautom československého pôvodu Eugenom Cernanom...

Veľmi príjemné stretnutie pri príležitosti výročia letu Vladimíra Remka do vesmíru v klube Violino zavŕšil krst striebornej pamätnej medaile, ktorú emitovala jablonecká Česká mincovňa. Jej autorom je akademický sochár Jan Lukáš, pedagóg jabloneckej

Strednej umeleckopriemyselovej školy a Vyššej odbornej školy. Model medaile vytvoril podľa autentických dobových fotografií – na líci je portrét Vladimíra Remka v skafandri a na rube na pozadí planéty Zeme a obežnej dráhy je vesmírna loď. Medaila o váhe šesťnásť gramov striebra emituje v počte päťsto kusov. „Zaujmem o ňu nás veľmi prekvapil,“ povedal riaditeľ mincovne Jan Vízek. Prejavujú ho totiž nielen numizmatici, ale aj tí, ktorí sa zaujímajú o vesmírne lety a zbierajú všetko, čo sa týka kozmonautiky. Vladimír Remek pokrstil mincu spolu s husľovým virtuózom Jaroslavom Svěceným. Ešte v ten večer europoslanec odletel na oslavy do Moskvy a na ďalšie stretnutia, venované tridsiatemu výročiu jeho letu do vesmíru.

Naďa Vokušová

ZA RUDOLFOM ČIŽMÁRIKOM

Desiateho marca náhle zomrel vo veku nedožitých 59 rokov slovenský spisovateľ, publicista a básnik Rudolf Čižmárik. Narodil sa 18. júla 1949 v Šoponi. Po maturite na SPŠCH (1968) vyštudoval v roku 1973 estetickú výchovu a slovenský

jazyk na FFUK v Bratislave.

Veľa času venoval práci za redak-torským stolom. Začínal v roku 1971 v Literárnej redakcii Českosloven-ského rozhlasu v Bratislave, kde pôsobil až do roku 1979. Potom sa stal redaktorom, neskôr vedúcim redaktorom oddelenia kultúry den- nika Pravda. Ďalšie tri roky sa venoval výlučne literárnej tvorbe ako umelec v slobodnom povolání. Potom nastúpil do Tlačovej agentúry SR ako riadiaci zmenár. Odtiaľ odišiel pracovať (1995) do Národného literárneho centra v Bratislave. Dva roky bol riaditeľom sekcie knižnej distribúcie Hrebenda, ktorá propagovala a šířila slovenskú literatúru a vytvárala sieť predajní pôvodnej slovenskej tvorby. Neskôr sa Rudo Čižmárik stal riaditeľom Domu slovenskej literatúry NLC, kde zotrval do konca roku 1998. Od januára 1999 sa opäť venoval literárnej činnosti.

Básnické prvotiny publikoval v časopisoch Mladá tvorba, Slovenské pohľady, Nové slovo a v denníkoch v 70-tych

rokokoch. Básnickými témami Ruda Čižmárika boli najmä láska, chlieb, deti. Knižne debutoval básnickou zbierkou „Kamenné úzasy“ (1970). Nasledovali „Krehká“ (1973), verše pre deti „Hrdličky“ (1974), básnická skladba „Stvorenie slinka“ (1997), „Umývanie vody“ (1986) a ďalšie. V roku 1990 vyšiel vo vydavateľstve Smena rozsiahly výber z jeho ľúbostnej lyriky pod názvom „Akordy krvných strún“. V roku 1995 mu vyšla básnická zbierka „Horiaca ruža - Die brennende Rose“ (v slovenskej a nemeckej jazykovej verzii) a v roku 1999 vyšla jeho básnická zbierka „Vôňa tela - vôňa slov“. Vydal aj knihy próz: „Rozhovor so Svetlanou“ (1976), „Portrét pekára“ (1985), „Press a stres“ (1997), „V gaštanovom hájiku“ (2001), „Patria nostra, patria ostrá“ (2003, spolu s legionárom Jozefom Stavíččakom).

V jazykovej spolupráci s Elenou Čunderlikovou preložil poéziu rumunského básnika W. Teodoresca s názvom „Blany oceánov“ (1973). Preložil aj básne Begdzin Javuchulana „Tulské lesy“ (1981) a knihu autora Libora Budinského „Trinásť prezidentov“, ktorá vyšla vo vydavateľstve Ikar v roku 2004. Preklady jeho tvorby vyšli v nemčine, ruštine, ukrajinčine, poľštine a češtine.

Za umeleckú činnosť udelili Rudolfovi Čižmárikovi v roku 1994 Cenu Masarykovej akadémie umení v Prahe a 6. apríla 2000, tiež v Prahe, Európsku medailu Franza Kafku. Získal aj morálne ocenenie Osobnosť roka na dňoch Petržalky v júni 2004.

(ta)

Jiří Vítala

HUDBNÝ FENOMÉN STOROČIA

Vždy ma trápila otázka, prečo významných sólistov a dirigentov sprevádza prirodzená dlhovekosť navzdory vypätej tvorivej činnosti a fyzickému vyčerpaniu pri ich obrovskom duševnom nasadení. Odpoveď som našiel u Herberta von Karajana, ktorý by sa 5. apríla tohto roku dožil 101 rokov. Geniálny dirigent, ktorý 16. 7. 1989 navždy odišiel po úpornom umeleckom živote.

Vo švajčiarskom Luzerne, v miestach, kam Karajan chodil so svojimi najlepšimi orchestrálnymi súbormi a vybudoval tu nezabudnuteľný odkaz pre budúce generácie, sa v minulých dňoch konala veľká pamätná slávnosť. Okrem Salzburgu toto dedičstvo zahŕňa 67 koncertov. Popri svojej magickej posadnutosti nenapodobiteľného dirigentského umelca rozvinul v Luzerne aj priekopnícke snahy o nových, neznámych umelcov, zaslúžil sa o objav najlepšej husľovej interpretky Beethovenovho koncertu A. S. Mutterovej a ako svojho nástupcu etabloval s orchestrom berlinských filharmonikov japonského dirigenta S. Ozawu, ktorý po ňom prevzal Viedenskú štátnu operu. Viac než 50 rokov prechádzal Karajan týmto magickým prostredím a stal sa nekorunovaným kráľom v oblasti, ktorú svojim dielom poznamenal tiež skladateľ Richard Wagner.

INFO

● od ut. 1. 4.
Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
DUŠAN HANÁK 70
ZÁZNAMY A ODKAZY
Výstava fotografií k životnému jubileu filmového režiséra
Kurator: prof. Peter Michalovič
Výstava potrvá do 18. 4.

● št. 3. 4. o 17.00
České centrum Mezinárodního PEN klubu,
Klementinum 190, Praha 1
SLOVENSKÝ PEN KLUB V PRAHE
Hostia: Mária Bátorová, Peter Gregor,
Jiří Žáček

● ne. 6. 4. o 19.30
Červený kostel, Komenského nám., Brno
HUDBNÉ NESPORY
Vítazoslav Kubička: KRISTOV DOTYK
Scénická adaptácia opery súčasného
slovenského skladateľa

● po. 7. 4. – pi. 11. 4. Plzeň
po. 14. 4. – pi. 18. 4. České Budějovice
po. 21. 4. – pi. 25. 4. Jihlava
po. 28. 4. – st. 7. 5. Brno
PROJEKT VAGÓN
Putovná výstava približujúca školskej
mládeži dejiny holocaustu

● po. 7. 4. o 17.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
TV PONDELK Z BRATISLAVY
Jozef Gregor Tajovský: ŽENSKÝ ŽÁKON
Televízna inscenácia klasickej veselohry
Hrajú: E. Vášaryová, J. Adamovič,
B. Poničanová, G. Valach
Réžia: Pavol Haspra

● st. 9. 4. o 17.30
Kino Ponrepo, NFA, Bartolomějská 11,
Praha 1
DAUŠAN HANÁK 70
JA MILUJEM, TY MILUJEŠ
Projekcia filmu na počesť životného jubilea
slovenského režiséra
o 19.00
Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
MALÁ POST-VERNISÁŽ výstavy fotografií

Úvodné slovo: prof. Peter Michalovič
Za osobnej prítomnosti autora

● št. 10. 4. o 19.00
Národní divadlo, Ostrovní 1, Praha 1
Eugen Suchoň: KRUTŇAVA
Pri príležitosti 100. výročia narodenia
Réžia: Juraj Jakubisko
Dirigent: Oliver Dohnány

● od 14. 4.
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
EUGEN SUCHOŇ 100
Výstava o živote a tvorbe

● po. 14. 4. o 18.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
XXIV. PROJEKCIA CYKLU SLOVENSKÁ
LITERATÚRA A FILM
Rudolf Sloboda: KARLINE MANŽELSTVÁ
Hrajú: E. Dalkovská, Z. Hradilák, V. Müller
Réžia: Vladimír Kavčíak
Projekcia k nedožitému 70. výročí
narodenia R. Slobodu

● ut. 15. 4. o 17.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
DUŠAN HANÁK: RUŽOVÉ SNY
št. 17. 4. o 17.00
DUŠAN HANÁK: 322
Dve filmové projekcie pri príležitosti
70. narodenin D. Hanáka

● ut. 15. 4. o 19.30
Klub Roxi, Dlouhá 33, Praha 1
PARA A LAVAGANCE V ROXY
Koncert mladých populárnych slovenských
hudobných skupín

● st. 16. 4. o 18.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
Slovenský jazzový klub
NOTHING BUT SWING TRIO

● ne. 20. 4. o 15.30, o 19.00
po. 21. 4. o 19.00
Divadlo Bez Zábradlí, Jungmannova 31,
Praha 1
SLOVENSKÉ DIVADLO V PRAHE 2008
Radošinské naivné divadlo, Bratislava

Stanislav Štepa: STVORENIE SVETA
Hrajú: S. Štepa, S. Norisová, M. Caban...
Réžia: Ondrej Spišák

● po. 21. 4. o 17.00
Galéria SI, Jiřská 16, Praha 1
MARTIN MARTINČEK: STRATENÝ SVET
Výstava fenomenálneho fotografa a etnografa
Kurátorka: Zuzana Gažíková
o 18.00
Modrá sála, Jiřská 16, Praha 1
OBRAZY STARÉHO SVETA
Projekcia slovenského režiséra Dušana
Hanáka, ktorého predobrazom boli
fotografie Martina Martinčka

● po. 21. 4. o 20.00
Café Teatr Černá labuť, Na Poříčí 25,
Praha 1
SHIRLEY VALENTINE
(monodráma)
Hrá: Zuzana Kronerová

● st. 23. 4. o 8.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
Od ľudovej slovesnosti po súčasnú modernu

● st. 23. 4. o 19.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
IGOR BÁZLIK a MONIKA STANISLAVOVÁ
EVERGREENS
Hudobný večer zostavený z najlepších
čísol svetových muzikálov, filmových
a swingových piesní, a francúzskych
šansónov

● št. 24. 4. o 10.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
ROZPRAVAJME SI ROZPRAVKU
Cyklický výchovno-dramatický program
pre najmenších žiakov pražských škôl
o slovenčine a jednej rozprávke krajiny

● št. 24. 4. o 16.00
Výstava, Praha 7 – Holešovice
SVĚT KNIHY PRAHA
SLOVENSKO-ČESKÉ LITERÁRNE
DOTYKY
Prezentácia novej knižnej produkcie

Slovensko-českého klubu
a Slovenského literárneho klubu v ČR
(bližšie informácie na str. 21)

● št. 24. 4. o 17.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
VEČER NA TÉMU: ŠTEFANIKOV ODKAZ
V DIELE ROSTISLAVA RAJCHLA
Host: Rostislav Rajchl ml.
Podujatie je venované 90. výročí vzniku
Československa

● po. 28. 4. o 18.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
JURAJ JAKUBISKO 70
Večer venovaný životnému jubileu
významného slovenského filmového
režiséra
VERNISÁŽ VÝSTAVY GRAFÍK
JURAJA JAKUBISKA
VTÁČKOVIA, SIROTY A BLÁZNI
– projekcia filmu

● ut. 29. 4. o 17.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
KAROL BENICKÝ: ČÍŇANIA A ČÍŇANIA
V ČASE OLYMPIJSKOM
Krst a prezentácia nových fotopublikácií
slovenského fotografa venovaných
nadhádzajúcej letnej olympiáde

● ut. 11. 3. o 10.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
DÍVAJME SAA POČÚVAJME
Mária Duríčková: DANKA A JANKA
Pôvodné slovenské kreslené a bábkové
rozprávky pre najmenších divákov v novej
digitalizovanej podobe

● st. 30. 4. o 17.00
Modrá sála SI, Jiřská 16, Praha 1
JURAJ JAKUBISKO:
POSTAV DOM, ZASAĎ STROM
Projekcia filmu
Druhá časť malej retrospektívnej režisérovej
filmovej tvorby

(Zvýraznené podujatia usporadúva alebo
spolusporadúva Slovensko-český klub,
vydavateľ Slovenských dotýkov)

V januári oslávil osemdesiate narodeniny významný slovenský historik a archivár, dlhoročný riaditeľ Štátneho oblastného archívu v Bytči, Dr. Jozef Kočiš. Nejednen z bádateľov si rád spomína na stretnutia s ním pri štúdiu v tamojšom archíve. Niektorý z čitateľov Slovenských dotykov si iste spomenie na pražské uvedenie jeho kníh „Neznámy Jánošík“ a „Alžbeta Báthoryová a palatín Thurzo“ v bývalom Dome slovenskej kultúry v Prahe v roku 1988 a v roku 1991. Aj jeho ďalšia kniha, v ktorej predstavil pätnásť hradov stredného Považia „Od Čachtíc po Strečno“, vyvolala veľký záujem u čitateľov.

Alžbeta Báthoryová a jej obeť

V deväťdesiatych rokoch priblížil príbeh „Žofia Bošňáková a Teplička nad Váhom“, lebo účinkovanie tejto šľachtickej je spojené s Tepličkou nad Váhom a nakoniec aj jej ostatky sú uložené v Loretánskej kaplnke tamojšieho kostola. K výročiu obce Beluša, v ktorej žije, napísal Jozef Kočiš knihu „Beluša 1330-2002“ s podtitulom „Pohľady do dejín“.

Pre precíznosť faktografie, znalosť dokumentov a pútavý literárny štýl si Kočišove knihy nachádzali stály záujem u čitateľov a každá z nich vyšla v niekoľkých vydaniach. Nedávno mi autor poslal už štvrté, doplnené vydanie svojho pohľadu na osud Alžbety Báthoryovej, teraz pod názvom „Alžbeta Báthory a jej obeť“ s podtitulom „Pravda o čachtickej panej“. Knihu vydalo Knižné centrum v Žiline. Táto „kauza XVII. storočia“ sa na Slovensku stala populárnou už v medzivojnových rokoch vďaka románu Jozefa Nižňánskeho. Odvtedy vyšlo vo svete veľa kníh, ktoré sa zaoberajú životom tejto krvilačnej grófy. Neviem, čo nám v lete priniesie

veľkofilm, nakrútený slovenským režisérom Jurajom Jakubiskom, ako on bude interpretovať túto časť histórie. Jozef Kočiš v najnovšom vydaní svojej knihy poukazuje na snahy niektorých historikov „rehabilitovať“ Alžbetu Báthoryovú. Napríklad maďarská historička Dr. Imry Szádecky-Kardoss a slovenská historička Dr. Tünde Lengyelová, sa snažia dostať Báthoryčkin príbeh do úplne iných koľajníc. To všetko ma vedie k tomu, aby sme si predstavením Kočišovej knihy pripomenuli, ako to vlastne bolo s Alžbetou Báthoryovou a jej dobou.

Alžbeta Báthory sa narodila v roku 1560 do rodiny, v ktorej boli charakteristické extrémne povahové črty. Niektorí jej predkovia mali sklony k samolúbošti, pýche, krutosti, zmyselnosti a sexuálnej zvrátenosti. Tieto povahové rysy boli sprievodným symptómom degenerácie rodu, ktorý čoskoro vymrel.

Niektorí z jej predkov zastávali významné funkcie v správe Sedmohradska a jej strýko, brat jej matky, Štefan

Báthory sa stal poľským kráľom. Alžbetin manžel bol František Nádasdy, syn uhorského palatína. Sám sa stal hlavným županom v niekoľkých uhorských stoliciach, panovníkovým radcom a od roku 1578 hlavným kapitánom uhorských vojsk. Preslávil sa v bojoch s Turkami, tí ho dokonca nazývali „čiernym begom“, zato menej energický bol vo vlastnom dome. Jeho nevšímavosť voči zločinom vlastnej manželky spôsobila, že jej nerestí sa ešte stupňovali. Ako krajinský hodnostár mal prvý voči nej zakročiť. Z ich manželstva sa narodilo päť detí, ale dospelosti sa dožili len dve dcéry a syn. František Nádasdy zomrel v roku 1604 a deň pred smrťou písomne požiadal svojho priateľa Juraja Thurzu, ktorý bol uhorským palatínom, aby sa postaral o jeho rodinu.

Na rozhraní 16. a 17. storočia zavládli na Slovensku aj v ostatnej časti Uhorska nepokojné časy. Prebiehala pätnásťročná vojna s Turkami, ktorá mala dopad na obyvateľstvo. Vypuklo Bocskayovo povstanie proti habsburskému panovníkovi a cisárske i hajdúske vojská ničili krajinu. Táto doba zvýšenej existenčnej a právnej neistoty bola jedným z faktorov, ktorý umožnil Báthoryčke a jej pomáhačom dlhé roky páchať zločiny a zahladzovať po nich stopy.

Jej drábi lákali, ale aj násilím našáli i kupovali devy, ktoré skončili svoj život v Báthoryčkiných rukách. Vražednú činnosť Báthoryčka vykonávala celé štvrtstoročie a bolo to verejným tajomstvom ešte za života jej manžela. Aj keď na jej činy bolo upozorňované, panovník Rudolf II. nemal o poriadok v krajine osobitný záujem a zmena nastala až v roku 1608 nástupom jeho brata Mateja II. na uhorský trón. Je dodnes otáznou, kto panovníka na výčiny Báthoryčky upozornil, ale kráľ Matej II. dal začiatkom roku 1610 striktný príkaz palatínovi Thurzovi, aby preskúmal ponosy a sťažnosti a celkove vyšetril Báthoryčkiné delikty. Uhorský palatín mal v tom čase významné právomoci. Po panovníkovi bol prvým mužom v krajine, na úseku justície mal právo vyniesť hrdelný rozsudok aj nad osobami šľachtického pôvodu, okrem duchovných osôb. Juraj Thurzo určil dvoch protonotárov Andreja z Keresztúra a Mojžiša Czirákyho, aby previedli

ALŽBETA BÁTHORYOVÁ, PODĽA SÚDOBEJ MALBY

FRANTIŠEK NÁDASDY, MANŽEL ALŽBETY BÁTHORYOVEJ

vyšetovanie v troch stoliaciach na území dnešného Slovenska a v šiestich ďalších uhorských stoliaciach, kde mali Nádasdyovci majetky a kam Báthoryčka chodievala. Obaja protonotári vypočuli päťdesiatdva svedkov, ktorí vypovedali, akým spôsobom Báthoryčka mučila svoje obete.

Po zistení týchto skutočností palatínovi Thurzovi bolo zrejmé, že za Báthoryčkinie zločiny jej hrozí strata hlavy a majetkov, aj keď patrila medzi najvyššie kruhy uhorskej šľachty. Preto dospel k rozhodnutiu, ktoré bolo v rozpore so spravodlivosťou. Vyvinul aktivity na jej záchranu od kata, jej rodinných príslušníkov od potupy a v tom čase azda najrozsiahlejšieho feudálneho majetku od konfiškácie. Motívom na takéto konanie mal palatín viac. Jednak chcel chrániť prestíž feudálnej elity, zavážili aj rodinné vzťahy a najmä priateľské vzťahy medzi Báthoryčkiným manželom, ktorý zveril pred svojou smrťou rodinu do Thurzovej opatery. Palatín Thurzo zosnoval tajný plán a prerokoval ho s obidvoma Báthoryčkinými zaťmi Mikulášom Zrínyim a Jurajom Drugethom. Podľa dohody a palatínovej inštrukcie došlo k testamentárnemu rozdeleniu majetkov na tri čiasťky. Medzi chúlóstivé a náročné úlohy dohody patrilo určenie miesta, kde bude Báthoryčka internovaná. Vybrali Čachtický hrad, ktorý už nemala živá opustiť a ani ho už nikdy neopustila. Palatín Thurzo 29. decembra 1610 prišiel do Čachtíc a pristihol Báthoryčku in flagranti pri mučení dievčat. Po jej internovaní

okrem rodinných príslušníkov, kazateľov a starej ženy, ktorá jej prinášala jedlo, nik nesmel k nej vstúpiť. Krátko na to prebehol v Bytči súd nad jej pomocníkmi. Na základe vypočutia svedkov boli jej pomocníci Helena Jó, Dorothea Szentesová a Ján Ujváry zvaný Ficko spolu s majerničkou z Myjavy odsúdení na trest smrti upálením. Panovník niekoľkokrát žiadal palatína Thurzu, aby sa znova prerokoval Báthoryčkin prípad, aby miesto doživotného väznenia bola odsúdená na trest smrti so všetkými následkami. Palatín sa napriek tomu ďalej neuveriteľne angažoval v celej kauze, aj keď dbal na diskretnosť svojich krokov. Na jeho podporu sa bratislavská kráľovská komora obrátila na Mateja II. so žiadosťou, aby sa panovník uspokojil s doživotným uväznením Báthoryovej a netrval na súdnom procese s ňou. Argumentovali najmä zásluhami jej manžela a prosbami rodinných príslušníkov. Nakoniec kráľ Matej II. formálne súhlasil s doživotným trestom, ale ten súhlas bol viac menej vynútený. Panovník svoje rozhodnutie vykonal len kvôli Jurajovi Thurzovi, ktorý mal u neho značný kredit ešte z dávnych rokov.

Alžbeta Báthoryová ovládaná ukrutnou vášňou sadizmu sa dopustila zločinov, ktoré v Uhorsku dovtedy nemali obdoby. Svoje obete vlastnoručne mučila. Thurzov sekretár Juraj Závodský odhadol počet jej obetí na šesťsto osôb. Nebolo náhodné aj jej neustále cestovanie medzi jednotlivými rodinnými majetkami, čo jej uľahčovalo hľadanie a zároveň aj

zahladzovanie obetí. Alžbeta Báthoryová zomrela 21. augusta 1614. Pochovali ju v čachtickom kostole. V roku 1938 pri prehliadke hrobiek v podzemných priestoroch čachtického kostola sa ani hrobka ani rakva s jej pozostatkami nenašli. Je pravdou, že pri tejto príležitosti bola otvorená len časť krýpt. Z medicínskeho hodnotenia a dnešného pohľadu možno povedať, že Alžbeta Báthoryová trpela impulzívnym sadizmom. Je to patologický inštinkt, ktorého sa impulzívní sadisti dopúšťajú ukrutnosťami na ženách pod tlakom neodolateľného vnútorného impulzu. Podľa tvrdenia svedkov pri vyšetrovaní sa Báthoryová zameriavala na pohlavné orgány svojich obetí. Možno to považovať za dôkaz, že jej sadistické sklony boli perverzné a mali sexuálne patologický základ. Dochádzalo aj k takzvanej antopofágii, čiže konzumácii odrezaných častí z tela obetí, pričom nie je vylúčené, že ich konzumovala aj ona sama. Mučenie a zúfalé stony svojich obetí potrebovala ako vášnivý narkoman svoje drogy.

Kočišova kniha osvetľuje skutočný príbeh krvilačnej grófký. Prináša úryvky z výpovedí svedkov, korešpondencie a je bohatou ilustrovaná dobovým materiálom, či už ide o portréty protagonistov, pohľady na hrady, zámky a kaštiele, alebo zaujímavé archivácie. Je už v povahe ľudí, že takéto príbehy vyvolávajú záujem, ale Kočišova kniha je prostá od akýchkoľvek senzácií a celý smutný príbeh uvádza na pravú mieru.

Vojtech Čelko

Cit pre umelecké partnerstvo

Aj keď to znie neveriteľne, je to pravda. Hovorí sa, že ženám sa nemá pripomínať vek, ale keď je niekto stále plný elánu, schopný verejne vystupovať, šíriť vo svojom okolí pohodu a mať pritom šarm a nadhľad, treba ho dávať príkladom. A taká je aj naša Soňa, ktorá sa 18. marca dožila svojich osemdesiatich piatich narodenín.

Soňa Kresáková zasvätila svoj život klavíru a prostredníctvom neho vokálnemu spevu. Narodila sa v Senici do predprevaratovej slovenskej rodiny. Jej starý otec Cyril Kresák (1869-1945) bol významný národovec a funkcionár Tatra banky v Martine. Najprv pôsobil ako dlhoročný riaditeľ jej filiálky v Senici a v rokoch 1913-1926 ako hlavný riaditeľ Tatra banky v Martine. Bol propagátorom česko-slovenskej spolupráce, v rokoch do prvej svetovej vojny sa pravidelne zúčastňoval na luhačovických poradách predstaviteľov českej a slovenskej inteligencie. V roku 1918 sa stal členom Slovenskej národnej rady, jej výkonného výboru a bol pri tom, keď sa prijímala martinská Deklarácia. Sonin strýko Svetozár (1893-1966) študoval v Prahe, bol funkcionárom študentského deklaračného zhromaždenia a neskôr pôsobil ako novinár a prekladateľ. Počas druhej svetovej vojny sa aktívne podieľal na protifašistickom odboji. Otec, Cyril Kresák (1891-1959), napriek tomu, že hral výborne na klavíri, sa stal bankovým úradníkom a riaditeľom pobočky Tatra banky v Senici. Zato svojim dcéram umožnil realizovať ich predstavy o živote a venovať sa umeniu. Sonina, o osem rokov mladšia, sestra Tatjana Olga bola speváčkou. Na konzervatóriu študovala spev u profesorky Anny Korínskej. Niekoľko rokov pôsobila ako sopranistka v Umeleckom vojenskom súbore, kde premiérovala vo svojej dobe väčšinu piesňovej tvorby slovenských skladateľov, svojich generačných druhov. Či už to bol Bartolomej Urbanec, Šimon Jurovský, Milan Novák alebo Ladislav Holoubek. Neskôr pôsobila ako

hudobná pedagogička, koncom života v Rakúsku, kde i zomrela.

Soňa Kresáková vyštudovala v rokoch 1938-1945 klavírnú hru na Štátnom konzervatóriu v Bratislave u profesora Frica Kafendu. Hneď po ukončení školy nastúpila do Československého rozhlasu v Bratislave, kde ako referentka pripravovala hudobné vysielanie, ale zároveň aj koncertne účinkovala. Patrila k druhej generácii slovenských profesionálnych hudobníkov, ako boli Jela Krčméry, Albin Vrteľ, Jela Hodžová-Medvecká, Eva Fischerová, Aladár Mží a jeho druhovia zo Slovenského kvarteta, keď už spomínam zopár mien.

Soňa študovala v rokoch vojny, ktorá jej znemožnila pokračovať v ďalšom štúdiu. Preto si po vojne chcela rozšíriť hudobné vzdelanie a využiť možnosť štúdia v Prahe. Po februári roku 1948, aj keď mala prísľúbené štipendium v Prahe, ho nakoniec z kádrových dôvodov nedostala. Napriek tomu sa rozhodla z vlastných prostriedkov súkromne aspoň rok študovať a stala sa žiačkou profesora Františka Maxiána. V Prahe popri štúdiu začala s korepetíciou. Po návrate na Slovensko bola korepetitorkou SĽUKu. V roku 1951 vyhrala v Prahe súbeh a stala sa korepetitorkou na Akadémii múzických umení. V priebehu rokov sa habilitovala na docentku klavírnej hry. V Prahe spoznala aj svojho životného partnera, významného českého maliara Oldřicha Smutného, ktorý okrem vlastnej tvorby aj pedagogicky pôsobil. Takto sa svet vysokoškolskej mládeže stal súčasťou ich spoločného života. Soňa Kresáková sa podieľala na výchove niekoľkých desiatok spevákov, ktorí

našli uplatnenie či už na operných scénach, alebo na hudobných školách rôzneho stupňa. Dodnes pedagogicky vedie Líviu Ághovú, Simonu Houda-Šaturovú alebo Jarmilu Chaloupkovú. Posledne menovaná sa stala známou ako hlasová poradkyňa v súťaži „Česko hľadá superstar“ (mimochodom, aj jeden z členov poroty Eduard Klezla patrí k žiakom Sone Kresákovovej), inak pedagogicky pôsobí na Ježkovom konzervatóriu v Prahe a koncertne vystupuje. Neraz zdôraznila, že jej hlavnou oporou v štúdiu spevu po absolútoriu bola a je pani docentka Soňa Kresáková.

Soňa Kresáková koncertovala na Slovensku, v Čechách i v Rumunsku. V päťdesiatych rokoch, počas Medzinárodnej speváckej súťaže o Cenu Emy Destinovej a Karla Buriana v rámci festivalu Pražská jar, sprevádzala neskôr takých známych umelcov akými boli Stanislava Součková, Soňa Červená alebo Josef Heriban. V programových fondoch Českého rozhlasu sa nachádzajú viaceré nahrávky z piesňovej tvorby Vítězslava Nováka, Josefa Kříčka i ďalších českých skladateľov, ktorých sprevádzala na klavíri. Jej skúsenosť, ktorou dokáže kriticky posudzovať výkony svojich žiakov, takt, žičlivosť, schopnosť povzbudiť spôsobuje, že je pre nich aj vo vysokom veku stále platnou oporou. Za mnohé úspechy vďaka jej žiačky z posledného obdobia Lívia Ághová a Simona Houda-Šaturová práve svojej profesorky. Takmer celý život prichádzala do styku so spevom a vedela svojou hrou vystihnúť, čo spevák potrebuje: cit pre umelecké partnerstvo. Aj dnes, síce už len zriedkavo, ale predsa vystupuje. Spomínam si na koncert pred dvoch rokov pri príležitosti ukončenia výstavy celoživotného diela jej manžela v Písku. Nesmiem zabudnúť na každoročný letný koncert, organizovaný na Kašínej Hore pri Písku. Od jari do jesene trávi spolu s manželom a nerozlučným klavírom zasluženú dni odpočinku na chalupe pri Putimi, kde je obklopená úctou a spoločnosťou mnohých priateľov z piseckého kraja.

Vojtech Čelko

Sietové káble spájajú komunity

Internet dnes nie je len profesionálny nástroj či sieť stránok s informačným alebo zábavným obsahom, čím ďalej tým viac je to aj priestor, v ktorom komunikujeme, zoznamujeme sa, jednoducho žijeme. Odborne sa tomu hovorí priestor sociálnej komunikácie. Vznikajú tak celkom nové možnosti na vytváranie a udržiavanie komunit. A čo to prinieslo Slovákom v zahraničí, osobitne v Česku?

VLADIMÍR SKALSKÝ

Vedľa klasických informačných stránok, aké má Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (www.usz.sk), Svetové združenie Slovákov v zahraničí (www.szs.sk) či jednotlivé slovenské spolky po svete (napríklad Slovensko-český klub, vydavateľ Slovenských dotykov, na adrese www.czsk.net), vznikli v ostatných rokoch a mesiacoch aj portály s inými ambíciami.

Najväčším z týchto projektov je samozrejme portál Slováci vo svete (www.slovacivosvete.sk), ktorý v októbri minulého roku spustilo Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Na základe zmluvného vzťahu s ním Slovensko-český klub zlúčil svoj známy internetový denník Český a slovenský svet, ktorý na adrese www.svet.czsk.net fungoval od roku 2001. Nový portál má rozsiahlu spravodajskú zložku, vrátane ešte stále nie obvyklej zvukovej. Popri vlastných materiáloch a materiáloch z krajanskej tlače sa na tvorbe portálu zmluvne podieľajú aj Slovenský rozhlas a Tlačová agentúra Slovenskej republiky, ktorá iba pre portál vytvára unikátny filter slovacích zo zahraničného spravodajstva a dodáva aj ďalšie súhrny. Takisto má informačnú zložku v širokom spektre otázok, vrátane rôznych prehľadov, informácií o komunitách či právnej poradne, pozoruhodná je aj virtuálna knižnica, ktorá sa rozširuje a bude obsahovať rozsiahlu databázu kompletných rukopisov či pdf-verzií kníh a periodických publikácií, vydávaných po celom svete. Profesionálny redakčný systém umožnil aj prevádzkovanie celého radu interaktívnych aplikácií a funkcionalít, ako sú on-line formuláre akcií, otázok, komunitných chatov, ale aj dnes moderných bloggov a iných služieb pre registrovaných užívateľov. Treba však povedať, že táto interaktívna, komunitná zložka je vo fáze rozbehu, keďže portál funguje iba niekoľko mesiacov. Portál však zaznamenal špičkovú návštevnosť až 18 tisíc prístupov denne.

V roku 2008 pripravuje tím portálu na čele s autorom tohto článku veľké rozšírenie funkcionalít portálu a zriadenie nových platforiem. Jedna bude venovaná literatúre Slovákov v zahraničí a pripravená v spolupráci s Literárnym informačným centrom, druhá folklóru, obsahujúca aj zvukové a obrazové sekvencie z nahrávok a vystúpení po celom svete. Celkovo bude posilnený multimediálny a interaktívny charakter.

Úmyselne menej oficiálny charakter má iný portál, určený Slovákom po celom svete – Exil.sk

(www.exil.sk). Pripravuje ho od leta 2004 Gabriel Schnitzer, nadšenec žijúci a pracujúci v Belgicku. Vydavateľ udáva, že sa mu v istej chvíli podarilo dosiahnuť návštevnosť až 150 tisíc prístupov mesačne, teda priemerne asi 5 tisíc denne. Menší dôraz sa tu kladie na spravodajskú zložku, informácie zo Slovenska, z kultúry alebo zo spolkového života po svete, o to väčší na rôzne diskusie a praktické informácie, venované najmä mladým ľuďom. To je vlastnosť viacerých taktó spontánne vzniknutých portálov,

že sa nesnažia oslobovať široké vekové či sociálne spektrum, ale jednu cieľnú skupinu, spravidla mladých ľudí, ktorí žijú v zahraničí kratší čas. Exil.sk sa usiluje vytvárať podportály, venované niektorým krajinám. Akosi pridružené pod jeho hlavičkou funguje aj Rádio Exil (www.radio.exil.sk), venované Slovákom v Írsku. Toto rozhlasové vysielanie je dieťaťom Laca Zimányiho, ktorý sa podieľal aj na krátkej existencii rádia Slovenský svet, prevádzkovaného v roku 2005 Slovensko-českým klubom.

Popri spomínaných rádiách existujú aj ďalšie vysielania oficiálnejších i menej oficiálnych prevádzkovateľov – spomenúť možno Krajanské vysielanie Slovenského rozhlasu (www.rsi.sk), Slovenské vysielanie Českého rozhlasu (http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_zprava/7096), slovenské vysielanie Rádia Nový Sad v Juhoslávii (www.radionovisad.co.yu), či súkromnú TV Sedna v Kanade (www.tvsedna.com).

Vznikajú však aj klasické komunitné portály, asi vôbec najvýraznejším príkladom je SomvPraha.sk (www.somvpraha.sk). Portál pripravuje, podobne ako Exil.sk, miestny IT-odborník Igor Kruták. V marci 2008 ohlásil tritisíc registrovaných užívateľov. Je relatívne jednoduchý a technicky dobre premyslený, zameraný na komunikáciu formou blogov a diskusií v rámci pomerne úzko vymedzenej skupiny ľudí – užívatelia sú až na drobné výnimky mladí Slováci medzi 20 a 30 rokmi, dočasne pracujúci či študujúci v Prahe. Členovia komunity riešia aj praktické problémy života v Prahe, avšak len „svojpomocne“, bez autorizovaných informácií typu právnej poradne. Okolo portálu vznikajú i záujmové aktivity. Sympatické je, že sa netvára ako niečo iné, než čím sú, čo dokazujú názvy rubrik ako Ideme sa baviť či dokonca Ideme piť. Je možno na škodu, že napríklad pozvánky na kultúrne akcie sú úmyselne vytesňované a vlastne sa medzi užívateľmi portálu ani netešia veľkej pozornosti.

Samozrejme, takéto malé komunitné servery majú veľkú konkurenciu v gigantoch na trhu.

Takým je napríklad komunitná sieť Facebook (www.facebook.com), ktorá má už vyše 60 miliónov užívateľov a rýchlo rastie. V rámci nej si totiž možno vytvárať rôzne skupiny, vrátane takých, akou môže byť hoci slovenská komunita v Prahe. Úspech je omračujúci – iba 23-ročný zakladateľ a majiteľ siete Mark Zuckerberg sa dostal s majetkom 1,5 miliardy dolárov do zoznamu najbohatších ľudí sveta, vydávaného časopisom Forbes. Podobne je zameraný aj iný gigant, MySpace (www.myspace.com), o exkluzivitu pozvánkového klubu sa snaží projekt MojiZnámí (www.mojiznami.sk), ktorý pochádza z Maďarska a na Slovensku, na rozdiel od Česka, zaznamenal relatívny úspech.

Napriek všetkému však výrazne najviac Slovákov zo zahraničia stretnete na najpopulárnejšom chatovacom („pocokovom“) slovenskom portáli, www.azet.sk. Žilinskí prevádzkovatelia inzerujú pol milióna užívateľov denne a medzi nimi sú obrovské počty Slovákov zo zahraničia, najmä z Veľkej Británie, Írska, USA, ale aj Česka.

Noci v lakovkách

Teraz, začiatkom apríla, už máme viac-menej za sebou tohtoročnú plesovú sezónu - čakajú nás vari ešte nejaké tie majálesy, ktoré sú však svojím charakterom koncipované predsa len trochu inak. Plesy sa stali tak v českej, ako aj v slovenskej spoločnosti neodmysliteľnou sezónnou udalosťou. A že sa i tanečné a spoločenské večery výrazne vyvíjali, a to najmä v poslednom období, o tom nás začiatkom tohto roka presvedčila bratislavská spoločnosť PTK-ECHO, ktorá vydala knihu *Noci v lakovkách s podtitulom Dva medzi smotánkou a je vlastne o akomsi „plesovom dospievaní“ Slovákov...*

Knihu napísala slovenská novinárka Barbora Laucká a ilustráciami ju doplnil fotoreportér Peter Leginský. Dozvieme sa v nej mnoho zaujímavostí nielen o bratislavských plesoch, ale aj o slávnom viedenskom „Plese v opere“, ktorý už v súčasnosti navštevujú aj mnohí slovenskí prominenti. I o tom, že nám čoraz viac vyrastajú parketový levy a zrejú dámy v krásnych róbach. V súčasnosti je už len v hlavnom meste Slovenska za krátku zimnú sezónu až okolo päťdesiatky plesov. Špecifikom slovenskej spoločnosti je údajne fakt, že drahé a náročné plesy navštevujú najmä starší ľudia, i keď plesom ako takým vlastne v minulosti predchádzali hlavne tie študentské. V knihe si prečítate i o klebietkach zo slovenských plesov, o jedle, ktoré sa na nich podáva, o plesových faux pas či o tom, ako sa na plesy pripravujú slovenské prominentky... Ak máte plesy naozaj v obľube a chcete sa dozvedieť niečo bližšie aj o tých slovenských, tak vám knihu „Noci v lakovkách“ naozaj odporúčame.

A o tom, ako vznikala a čo bolo podnetom na jej napísanie, si prečítajte z pera autorky aspoň v úryvku z úvodu publikácie:

**AJ TÚ NAJVVYŠŠIU VEŽU
ZAČALI STAVAŤ OD ZÁKLADOV**
(ČÍNSKE PRÍSLOVIE)

Pätnásť rokov je dosť dlhý čas na pozorovanie čokoľvek. Je to úsek života, počas ktorého sa dieťa zmení na adolescenta, borovica vyrastie o päť metrov

a z moderného porcelánu sa môže stať dobový prvok. Od revolúcie sme chodievali s Petrom Leginským na plesy a výsledkom našich spoločných zážitkov je práve táto knižka, ktorá dva roky čakala na svoje vydanie. Oslovili sme mnohé subjekty, kým sa jej ujala pani Elvira Chadimová. Ako jediná z oslovených si prečítala Noci v lakovkách a sľúbila, že ich podporí. Naša vydavateľka patrí medzi exponované slovenské podnikateľky, je bratislavskou lokálpatriotkou a čo sľúbí sa snaží dodržať. Vyrastala na Vysokej ulici, svoje mesto miluje a preto sa rozhodla doplniť jeho historické anály o túto knižku zo spoločnosti pre poučenie i pre zábavu (...).

Slovami Sartra človek nie je nič iné, než to, čo zo seba spraví. Noci v lakovkách rozprávajú o tom, ako sme postupne dospievali aj v rámci plesového vkusu, štýlu a tradícií. Ako sme striasali zo seba šťastie a šedivosť, provinčnej obyčajnosti a handicapov nadobudnutých za čias, keď dobrá výchova bola zbytočnosťou, tradícia malomeštiactvom a hlúposť výsadou uprednostňovaných. Netvrdím, že chybičky sa nenájdu aj teraz. Organizátori plesov a bálav však o kritike v médiách stále nechcú počuť. Oháňajú sa sumami, ktoré akoby zaručovali dokonalosť, urážajú sa, ak sa dozvedia čokoľvek kritické. Výsledkom je, že pozvánka na rok nepríde. Nechceme nikoho urážať. Iba vypovedáme o tom, ako sa odzrkadľovali deväťdesiate roky dvadsiateho storočia na spoločnosti, ktorá sa rozhodla začať žiť inak. Ako postupne získavala štýl a eleganciu. Ako sa chudobná kvetinárka zmenila. A prečo je to dobré. (nv)

PREZIDENT IVAN GAŠPAROVIČ S MANŽELKOU SILVIU

LEOPOLD HAVERL NA OPERNBALLE S MANŽELKOU MARIU

ŠARMANTNÝ JULIO SATINSKÝ S MANŽELKOU VIERKOU

VŽDY ZLADENÍ MANŽELIA KUKANOVCI

Slovenská literatúra a jej autori

Medzinárodný knižný veľtrh Svět knihy 2008 vstupuje do svojho 14. ročníka a tento rok sa bude konať už v tretom aprílovom týždni – od 24. do 27. apríla. Slovenský národný stánok už tradične zabezpečuje Literárne informačné centrum a do jeho sprievodných podujatí, ktoré sa v ostatných rokoch zmenili na skutočný literárny festival, prispeje štyrmi programami, v ktorých predstaví viacerých slovenských autorov a najnovšie preklady diel slovenskej literatúry do češtiny.

**SVĚT KNIHY PRAHA
BOOK WORLD PRAGUE
24. – 27. 04. 2008**

Naše sprievodné programy otvoríme v Literárnej kaviarni vo štvrtok 24. apríla o 16.00 hod. Program má tradičný a osvedčený názov **Slovensko-české literárne dotyky** a jeho ťažisko bude tvoríť prezentácia novej knižnej produkcie Slovensko-českého klubu Praha a Slovenského literárneho klubu v ČR. Po úspešných tohtoročných prezentáciách v izraelskom Jad Vašem a na Dňoch slovenskej kultúry v Českých Budějoviciach sa aj veľtrhové publikum môže zoznámiť s knihou Eleny Kovalovej-Kytkovéj „Mŕtvi sa dívajú“, sugestívnu literárnou výpoveďou o „dňoch zloby“ v čase druhej svetovej vojny. V odľahčenejšom duchu Slovenský

literárny klub predstaví svoj minuloročný vydavateľský hit, a to zápisky „rusovlasej blogerky“ Violy Vyholenej-Šípovej „Krivoláka prť je ku šťastiu“. Vzhľadom na predchádzajúce úspešné prezentácie tohto dielka možno špiť, že sa nezaobíde bez Šípovej hovorcu Dušana Malotu. Slovenský literárny klub v ČR predstaví i slovensko-českú literárnu revue Zrkadlenie – Zrcadlení. Slovenský rozmer literárnych dotykov bude mať podobu predstavenia románu Mira Bielika „Skutočnosť. Benátsky diptych I.“. Uskutoční sa za prítomnosti autora a román, ktorý patrí k najpozoruhodnejším novinkám slovenskej literatúry, predstaví literárny kritik Alexander Halvonik.

V piatok 25. apríla sa slovenskí autori predstavia až v troch sprievodných programoch. Dva z nich odznejú vo Veľkej sále, ústrednom prezentačnom priestore veľtrhu. Prvým bude v čase od 12.00 do 12.50 pásmo poézie jubilujúceho básnika Milana Rúfusa (v decembri sa dožije 80 rokov) pod názvom **Mon couer (Moje srdce)**. Jeho poézia zaznie v interpretácii mladých slovenských hercov Slávky Daubnerovej a Petra Palika a s úvodným slovom poetky Dany Podrackej. Program tak nadviaže na minuloročné veľmi úspešné predstavenie poézie M. Váľka, ktoré sme na veľtrhu prezentovali pod názvom „Videl som tancovať Jitterboogie“. Do tohto programu sme prizvali aj českú poetku a prekladateľku Rúfusovej poézie do češtiny Janu Štroblovú. Druhý program, ktorý odznie vzápätí v čase od 13.00 do 13.50, bude mať názov **Tri tváre lyriky** a literárny kritik R. Matejov v ňom predstaví mladú slovenskú básnic-

kú generáciu – autorov N. Ružičkovú, E. Hivdégnyovú-Ying a R. Tomáša. Tretím zo sprievodných programov bude prezentácia diela **Literárna antológia krajín Vyšehradskej skupiny**, ktorú LIC spolu so Slovenským literárnym klubom už v Prahe predstavilo v rámci vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže Jána Kollára v decembri 2007. Garantom programu z českej strany je teraz Ministerstvo kultúry ČR, uskutoční sa v čase od 14.00 do 15.30 v sále Rosteme s knihou a diela slovenských autorov, zaradených do antológie (M. Kocpsay, U. Kovalyk, K.D. Horváth), predstaví A. Halvonik.

Realitu iného jazykového prostredia, hoci teraz len bratského českého, zohľadňujú knihy slovenských autorov, ktorých nové diela vychádzajú u českých vydavateľov. Jedným z najaktívnejších je zlínsky M. Turňa. V jeho vydavateľstve a v prekladoch Mirka Zelinského vyšli v uplynulých dvoch rokoch diela - P. Vilíkovej „Kouzelný papoušek a jiné kýchče“, D. Kapitáňová „Ztracené roky“, P. Pišťanek „Muzika“ a V. Balla „Naživo“. Všetky v sobotu 26. 4. v čase od 11.00 do 12.00 v programe **Súčasná slovenská literatúra v českých prekladoch** predstaví v sále Rosteme s knihou ich vydavateľ a za LIC prekladateľka a vedúca zahraničných aktivít Dana Humajová.

Aj tento rok si budú môcť záujemcovia o slovenskú literatúru kúpiť v našom národnom knižnom stánku v centrálnej hale „Veletřního“ paláca aktuálne knižné novinky z produkcie viacerých slovenských vydavateľstiev.

(bž)

MEDZINÁRODNÉ DIVADLO METEORIT

Keď sa zrodí nový kultúrny stánok, je to dôvod na oslavu. O tom, do akej miery bude nezávislý, povie čosi až umenie, ktoré sa chystá ponúkať. Jeden by nepovedal, že budova Západoslovenskej energetiky na Čulenovej ulici v Bratislave môže ukrývať rozľahlý zrekonštruovaný priestor, ideálny na kultúrne podujatia. Pred pár mesiacmi sa ho podarilo získať hercovi a režisérovi Robertovi Csontosovi. V nedeľu 16. marca ho otvoril slávnostnou premiérou Euripidových „Bakchantiek“. V jeho réžii sa ňou vo svojom novom sídle predstavilo medzinárodné divadlo Meteorit.

Csontos, roky pôsobiaci v budapeštianskych divadlách, sa s medzinárodným súborom, v ktorom účinkujú slovenskí, českí, maďarskí či poľskí herci, etabloval v Bratislave vďaka štátnej pomoci, Stredoeurópskej nadácii, národných inštitútov, Divadelného štúdia 12 či A4-nultého priestoru.

„Bratislava je výborné miesto pre sídlo medzinárodného divadla. Má veľmi dobrú strategickú polohu. Blízko sú Praha, Varšava, Budapešť, Viedeň,“ hovorí Robert Csontos.

Svoj súbor pomenoval podľa divadelného festivalu Meteorit, ktorý po prvý raz usporiadal pred štyrmi rokmi v Kolárove, odkiaľ pochádza. Jeho štvrtý ročník plánuje počas tohto leta rozšíriť do Bratislavy aj do Budapešti.

Režisér Csontos dnes už má odvahu povedať, že tvorí so stabilným tímom. Hoci spolupracovníci nie sú v angažmáne, má s nimi už rozbehnuté ďalšie projekty. Okrem nich počíta s hosťami z rôznych krajín, či už vo vlastnej, alebo inej produkcii. Divákovi v Bratislave sľubuje v bývalej zrekonštruovanej rozvodni nielen divadlo, ale aj tanec, hudbu či výtvarné umenie.

Pochvaluje si, že sa obklopil šikovnými ľuďmi – manažérska práca si delí s Američankou Janette Livingston, ktorá v jeho divadle aj účinkuje. Zároveň s prípravou premiéry „Bakchantiek“ zariadoval celý divadelný priestor vrátane svetelného a zvukového parku, hľadiska, baru, kancelárií a šatní. Hra je, ako tvrdí, technicky náročná tak, že podľa jej dispozícií bude môcť výbava priestoru fungovať aj v budúcnosti. Na tanečnej sekcii už teraz aktívne pracuje s uznávanou maďarskou tanečnicou Andreou Ladányi. Z minulosti sa mu osvedčuje hudobná spolupráca s Martinom Pycom Rauschom. Priestorové a scénické riešenie odovzdal do rúk architektke Zuzane Zacharovej, spoluautorke priestorov Design Factory v Bratislave.

Jedným z dôležitých interaktívnych manévrov smerom k divákovi by mali byť workshopy, ktoré sa tu majú pravidelne usporadúvať. Produkcia plánuje ponúkať divákovi listu divadelných titulov, za ktoré môžu hlasovať. Hra s najvyšším počtom diváckych hlasov sa bude na týždňovom workshope pripravovať a po ňom uvádzať work in progress, následne sa bude doťahovať a uvádzať v plnej verzii. Workshop bude otvorený aj pre divákov, ktorí tak budú môcť sledovať tvorbu inscenácie.

Eva Andrejčáková

VIKTOR KUBAL: HUMOR JE VECOU NOBLESY

Uhrančivé oči, fúzy, pod nimi večný úsmev. A večne sa ponáhal. Taký bol Viktor Kubal, výtvarník, režisér a zakladateľ slovenského animovaného filmu. „Niektorí ľudia nemajú humor radi, lebo ich identifikuje ako morálnych, pokryteckých, možno ich uráža. A humor je v skutočnosti vecou noblesy, úprimného obdivu,“ vravieval. Viktor Kubal by mal uprostred uplynulého mesiaca osemdesiatpäť rokov. Choroba mu vytrhla štetec z rúk, keď mal sedemdesiatštyri. Už sa nedozvedel, že jeho „Zbojníka Jurka“ vyhlásili v roku 2000 za najlepší slovenský animovaný film storočia.

„Nikdy som si nič neželal a všetko sa mi splnilo. Makajte a domakajte sa k tomu, čo chcete. Nemám veľké nároky. Celý život som sa bál, že vyhrám, napríklad zájazd do Sovietskeho zväzu... Keby ste mi dali mercedes, viete koľko by ste mi narobili starostí, ako sa ho zbaviť? A viete, mne je dobrý suchý chlieb s vodou alebo pri potôčiku na Železnej studienke si namočiť nohy do vody a len tak kukať do blba,“ vyznal sa v polovici 90. rokov v rozhlasovom Zrkadlení.

Už ako dvanásťročný kreslil na filmový pás svoje prvé filmy „Tank ide cez prekážky“ a „Štart lietadla“. Študoval na bratislavskej Škole umeleckých remesiel, kde ho učil Ľudovít Fulla a Karel Plicka. Neskôr na Oddelení kreslenia a maľovania na Slovenskej vysokej škole technickej. Kreslil karikatúry do rôznych časopisov a dnes jeho publikované kresbičky už nikto nezráta. V roku 1943 v poloamatérskych podmienkach vytvoril prvý slovenský kreslený film „Studňa lásky“.

„Karikatúrista vie, že na to všetko, čo by chcel povedať, je jeho život krátky. Možno preto si vyberá na stvárňovanie myšlienok práve kresbu čo najjednoduchšiu, zrozumiteľnú a iba keď je to nevyhnutné, s minimálnym slovným sprievodom. Najradšej by som nakreslil takú karikatúru, na ktorej by nebolo nič, a čitateľ by napriek tomu porozumel jej obsahu. To sa mi zatiaľ nepodarilo,“ povedal Viktor Kubal. Vynálezca svojrázneho vizuálneho rukopisu, o ktorom Kornel Földvári skonštatoval, že „svet vŕkol seba pôsobivo zašifrovať a do výtvarných skratiek a samoznakov“.

Ako režisér a animátor vytvoril takmer štyri stovky krátkych kreslených filmov. „Tajomný dedo“, „Dita na pošte“, „Pán Homo a astronaut“, „Prezent“, „Jedináčik“, „Janko Hraško na hodine kreslenia“, „Jano a mucha“, „Puf a Muť“, „Panák z križovatky“, „Rebrík“ mu vynesol Bronzového draka na medzinárodnom filmovom festivale v Krakove. Politická satira „Šach“ bola najpredávanejším slovenským animovaným filmom a obletela celý svet. Dokonca mala byť nominovaná na Oscara. Pozvánka, ktorú mu poslali z USA, však doručila česko-slovenská pošta v sedemdesiatych rokoch - pre istotu - neskoro.

„Zbojník Jurko“ bol prvý celovečerný slovenský animovaný film. „Robil som ho dva a pol roka. Nakreslil som asi 45-tisíc obrázkov a ďalších 600 pre pozadie. A medzitým týždeň čo týždeň cesty do Terchovej, aby som si naskicoval strom či skalú, aby to bolo vskutku terchovské,“ spomínal Kubal. Pritom legendu spracoval veľmi svojrázne. Film získal niekoľko medzinárodných ocenení. O štyri roky neskôr, v roku 1980, dokončil ďalší animovaný „celovečeraček“ „Krvavá pani“, v ktorej opäť svojrázne prerazoval príbeh Alžbety Báhoryčky, je mixom romantiky a hororu. Bola trhákom v celom Československu a získal aj Cenu Jiřího Trnku.

Viktor Kubal stál aj pri zrode festivalu Kremnické gagy a v roku 1981 sa stal prvým rektorom imaginárnej Univerzity humoru a satiry. Pred dvoma rokmi odhalili v kremnickej Uličke dlhých nosov jeho plastiku. (jo)

PREDPLATNÉ

Ponúkame vám možnosť za mimoriadne výhodných podmienok si náš časopis predplatiť. Jedno číslo vás bude stáť len 10Kč (na Slovensku 10Sk), pričom cena vo voľnom predaji je 18Kč (Sk)! Dostanete ho teda za 55 percent ceny a nemusíte ho zháňať po stánkoch!!! Sami si môžete zvoliť aj obdobie!

Napríklad za máj 2008 až december 2008 zaplatíte 8 x 10 = 80 Kč (Sk).

Zašlite objednávkový kupón s vyznačeným predplatným obdobím (prípadne si časopis objednáte telefonicky), my vám začneme zasielať magazín Slovenské dotyky a zároveň vám pošleme i vyplnenú zloženku, ktorou uskutočnite úhradu.

Predplatné v ČR:
Písomné objednávky:
Vydavateľství MAC, s. r. o.
U Plynárny 85,
101 00 Praha 10
Telefonické objednávky:
272 016 638

Predplatné v SR:
Písomné objednávky:
Magnet-Press Slovakia,
P. O. Box 169, Teslova 12,
830 00 Bratislava
Telefonické objednávky:
244 454 559, 244 454 628

Firmy (z ČR i SR) môžu uhradiť predplatné aj na základe faktúry. Platí normálny postup, treba len na objednávkový kupón dopísať heslo „faktúra“ a priložiť lístok s vašim IČO, DIČ a bankovým spojením.

Objednávky do zahraničia (mimo ČR a SR) na rok 2006 prijíma redakcia. Poplatok 15 USD (Európa a zámorie pozemnou cestou), respektíve 20 USD (zámorie letecky) uhradte na náš účet číslo 192786560227/0100 v Komerčnej banke, pobočke Praha-Mesto.

SLOVENSKÉ DOTYKY

**Magazín Slovákov v ČR
OBJEDNÁVKOVÝ KUPÓN**

.....
meno a priezvisko

.....
adresa (vrátane PSČ)

od mesiaca:

do mesiaca:

.....
podpis

Mesačník SLOVENSKÉ DOTYKY,
Magazín Slovákov v ČR, č. 4/2008

Vydavateľ: Slovensko-český klub, Anastázova 15, 169 00 Praha 6, IČO: 65398777
Vydavateľstvo: Vydavateľství MAC, spol. s r. o., U plynárny 85, 101 00 Praha 10
Adresa redakcie: Salmovská 11, 120 00 Praha 2, tel.: 224 918 483

tel./fax, záznamník: 224 919 525, e-mail: dotyky@czsk.net, http://dotyky.czsk.net
Šéfredaktorka: Naďa Vokušová, zástupca šéfredaktorky: Vladimír Skalský,
grafická úprava: Jozef Illiaš, jazyková úprava: Éva Svorová
Inzerciu prijíma redakcia

Rozširuje PNS, Mediaprint&Kapa, Transpress a súkromní distributéri
Vychádza s finančným príspevkom Ministerstva kultúry ČR
Podávanie novinových zásielok povolila Česká pošta, s.p., odštepny závod Praha,
č. j. NOV 6098/96 zo dňa 23. 8. 1996, reg. č. MK ČR 7535,
Vyšlo 1. 4. 2008

Redakčná rada:

Anton Baláž, Ladislav Ballek (predseda), Vojtěch Čelko, Lubomír Feldek,
Vladimír Hanzel, Emil Charous, Ján Rakytko, Vladimír Skalský,
Juraj Šajmovič, Marián Vanek, Robert Vano, Naďa Vokušová, Gabriela Vránová

Vydavateľství MAC
spol. s r. o.

U Plynárny 404/91, 101 00 Praha 10
tel./fax: 226 218 865
e-mail: info@vydavatelstvimag.cz

Nabízí

• **zajištění**
kompletního vydavateľsko-nakladateľského servisu
foto, grafická úprava, tisk,
správa predplatiteľského kmene,
distribúcie predplatiteľům
pro periodika i knižní publikace

• **vlastní produkci**

50 druhů diet při nejčastějších onemocněních,
stolní kalendáře "Práce na zahrádce",
"Recepty pro diabetiky",
knihy s hobby a sportovní tematikou.
Více o nás a našich titulech včetně
možnosti pohodlného nákupu
v našem e-shopu, naleznete

na www.vydavatelstvimag.cz

Jubilant

Je takmer neuveriteľné, že večne usmievavý, dobre naladený, mladistvo vyzerajúci akademický sochár Vladimír Kompánek sa nedávno dožil krásnej osemdesiatky.

Akademický sochár Kompánek je považovaný za výnimočnú, špičkovú, profilujúcu osobnosť slovenského súčasného sochárstva. Cez túto skutočnosť je dobré podtrhnúť, že aj jeho tvorba maliarska je skvelá, i keď v rôznych časových intervaloch nedocenená. A najmä – tvorí integrálnu súčasť Kompánkoveho umeleckého svetonázoru, čerpajúceho z archetypov slovenskej kultúry, „zo znakového, symbolického, a na druhej strane navýsosť moderného zovšeobecnenia výtvarnej podstaty a duchovného zmyslu ľudového výtvarného prejavu“.

Autor pochádza z Rajca, kde sa 28. októbra 1927 narodil a kam sa po celý život neustále vracia. V rokoch 1939-1947 študoval na žilinskom gymnáziu, kde získal prvé výtvarné poučenia od profesora gymnázia, sochára S. Bíroša. Vďaka jeho vplyvu ako aj vplyvu „slovenčinára“ Dominika Tatarku, odišiel študovať na oddelenie kreslenia a maľovania SVŠT v Bratislave (prof. G. Malý, J. Mudroch, K. Sokol), neskôr na Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave (prof. Kostka). V roku 1957 zakladá spolu s ďalšími Skupinu Mikuláša Galandu.

Vrúcnny vzťah k motívom krajiny svojho detstva, k domovu sa v celej jeho tvorbe odvíja priamo. Kompánek je predovšetkým sochárom s obdivuhodným skulpturálnym cítením v materii dreva a kresliarom, ktorý dokáže z motívu „dostať“ základný, priam kaligraficky čistý pratvar, daný prírodou a špecifickými prvkami etnického dedičstva. Narastajúca potreba zosumarizovať vlastné videnie skladby, tvaru, farby, škrvny, línie motívu v celej kompozícii obrazovej plochy ho prirodzene priviedla v polovici sedemdesiatych rokov k cieľavedomému riešeniu týchto problémov. Kompánek tak nachádza aj v malbe autentickú tvár tvorcu a nezameniteľnú identitu výrazu. V rokoch 1961-62 vytvára prvé drevené skulptúry, v roku 1964 sa zúčastňuje na XXXII. Bienále v Benátkach. Vznikajú prvé gvašové kresby, dostáva Cenu G. Herdera vo Viedni (1967). Nasledujú: EXPO 67 Montreal, drevené sochy pre EXPO 70 v Osake, prvé drevené zvieratká a hračky. Od roku 1973 sústavnejšie maľuje. V roku 1972 mu pozastavili členstvo v ZSVU, v roku 1980 mu bolo vrátené. Od roku 1990 vytvára drevené sochy z rozlične morených drevených dosiek.

Za svoj aktívny život mal desiatky spoločných výstav, samostatných okolo dvesto. S našou D+Gallery vystavoval v roku 1992 v slávnej Pinacotece v brazílskom Sao Paole a v roku 1993 v indonézskej Jakarte. Autorka článku spolu s PhDr. Milanom Jankovským usporiadala výstavu jeho tvorby v roku 1987 vo Varšave a Krakove, v roku 1998 v Žiline. Obrazy Vladimíra Kompánka sú súčasťou zbierok SNG v Bratislave, NG v Prahe, v štátnych galériách v Maďarsku, Taliansku, Nemecku, Rakúsku i USA a sú predmetom záujmu zberateľov na celom svete.

Čo ešte dodať? Aby Vladimír Kompánek vybojoval víťazstvo nad zákernou chorobou, ktorá ho prenasleduje posledných niekoľko rokov, aby ešte dlho maľoval a nás všetkých tak obdaroval ako doposiaľ – krásou svojho nádherného diela.

Jiřina Divácká

